



Riina Stolt

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Opinnäytetyö, 2021

OPIN PORTAILTA TYÖELÄMÄÄN

Opiskelijoiden kokemuksia työharjoittelusta



TIIVISTELMÄ

Riina Stolt

OPIN PORTAILTA TYÖELÄMÄÄN

- Opiskelijoiden kokemuksia työharjoittelusta

51 sivua ja 1 liite

Kevät, 2021

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada tietoa Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diak) hankkeen ”Opin portailta työelämään” piirissä opiskelevien maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden työharjoittelukokemuksista opiskeluun liittyvien työharjoittelujaksojen aikana. Tarkoituksena oli selvittää, millaisia kokemuksia opiskelijoilla on opintoihin kuuluvasta työharjoittelusta. Haastatteluissa oli myös tarkoitus kartoittaa mahdollisia haasteita ja sitä, onko opiskelija saanut tilanteissa tukea, mahdollisesti hankkeen kautta. Opinnäytetyö toteutui kvalitatiivisena tutkimuksena teemahaastattelujen avulla.

Työelämäkumppanina opinnäytetyössäni oli hanke ”Opin portailta työelämään”. Opin portailta työelämään -hanke tukee maahanmuuttaja- ja romanitaustaisten sekä kansainvälisten tutkintoa suorittavien opiskelijoiden opintoja ja siirtymistä työelämään. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Haastattelun runko oli laadittu etukäteen, ja sitä noudatettiin vapaasti haastattelutilanteessa. Haastatteluvien määrä opinnäytetyössä on suppea, eikä kerätystä aineistosta ole mahdollista saada yleistäviä johtopäätöksiä. Jatkotutkimuksena olisi tärkeä selvittää, millaisena Diakista valmistuneiden maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden työllistymistilanne näyttäytyy opiskelujen jälkeen.

Asiasanat: maahanmuuttajat, korkeakouluopiskelijat, monikulttuurisuus, työharjoittelu, opiskelukokemukset, opiskeluhaasteet.

ABSTRACT

Stolt, Riina

The experiences of students with immigrational background during the project "Opin portailta työelämään".

51 pages, 1 appendix.

Spring 2021.

Diaconia University of Applied Sciences.

Bachelor's Degree in Social Services, Diaconal Work.

The aim of the thesis was to obtain information about the internship experiences of students with an immigrant background studying within the scope of Diaconia University of Applied Sciences (Diak) project "Opin portailta työelämään" ("From Steps to Learning towards Working Life") during study-related internships. The aim was to solve the research question and get ideas for the development of the project in the future. The purpose of the thesis was to find out what kinds of experiences students have from the internship included in the studies. The purpose of the interviews was also to map out possible challenges and whether the student had received support in situations, possibly through the project. The thesis is realized as a qualitative research with the help of thematic interviews.

As a working life partner in the thesis was the project "Opin portailta työelämään" ("From Steps to Learning towards Working Life"). The project supports the study and transition to working life of students with an immigrant or Romani background, as well as international graduates. The interviews were conducted as individual interviews. The body of the interview had been prepared in advance and was freely followed in the interview situation. The number of interviewees in the thesis was limited, and it is not possible to draw general conclusions from the collected material. As a further study would be important, one could find out what the employment situation of students with an immigrant background who graduated from Diak looks like after their studies.

Keywords: immigrants, students, multiculturalism, internship, challenges and experiences in education in applied sciences.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 HANKE - OPIN PORTAILTA TYÖELÄMÄÄN	6
2.1 Hankkeen taustaa	6
2.2 Ohjauksen ja tuen muodot	8
2.3 Kielitaito	10
2.4 Kielitaidon haasteet.....	11
3 MONIKULTTUURISUUS JA OPISKELU	13
3.1 Monikulttuurisuus	13
3.1.1 Maahanmuuttaja	13
3.1.2 Kulttuuriset tekijät.....	14
3.2 Maahanmuuttajien oikeus opiskella	16
3.3 Maahanmuuttajataustaiset korkeakouluopiskelijat	18
4 KORKEAKOULUOPISKELIJOIDEN HAASTEITA	21
4.1 Työharjoittelu osana ammattikorkeakouluopintoja	23
4.2. Harjoittelun merkitys.....	24
5 TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMA.....	25
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUMINEN	25
6.1 Aineiston kerääminen.....	26
6.2 Aineiston analysointi	27
7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	30
7.1 Etnisen syrjinnän kokemus	30
7.2 Suomen kieli	34
7.2.1 Ohjaus ja perehdytys	36
7.3 Uskonto ja kulttuuri.....	37
7.4 Muut haastatteluissa esille nousseet asiat	39
8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	41
9 POHDINTA	43
LÄHTEET.....	46
LIITE 1. Haastattelukysymykset.....	51

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni tarkastelen Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diak) hankkeen ”Opin portailta työelämään” piirissä opiskelevien maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden työharjoittelukokemuksia. Tavoitteena on saada tietoa maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden kokemuksista opiskeluun liittyvien työharjoittelujaksojen aikana. Opinnäytetyö toteutuu kvalitatiivisena tutkimuksena teema-haastattelujen avulla. Päädyin tähän aiheeseen oman kiinnostukseni kautta. Opintojeni alusta lähtien olen halunnut suuntautua maahanmuuttajatyöhön. Myös se, että itse olen vastaavia työharjoittelujaksoja suorittanut Diakin opiskelija, lisää työhöni syventävää näkökulmaa. Myös omat kokemukseni kantasuomalaisena opiskelijana Diakissa toimivat tämän tutkimustyön pohjana.

Hanke toteutuu useamman eri oppilaitoksen kanssa, mutta keskityn omassa työssäni pelkästään Diakin opiskelijoihin. Toivoin saavani haastateltavia sekä sosionomi- että sairaanhoitajaopiskelijoiden joukosta. Opinnäytetyöni kannalta haastateltavien opiskelujen vaiheella ei ole merkitystä, kriteerinä haastateltaville opiskelijalle oli vähintään yksi suoritettu työharjoittelujakso. Tein yhteensä kolme haastattelua. Koska tein opinnäytetyön yksin pyrin pitämään haastateltavien määrän maltillisena, ettei työmäärä kasva hallitsemattomaksi. Laadin etukäteen haastattelurungon, jota haastattelutilanteessa vapaasti noudatettiin.

Haastattelun hankkeen piirissä olevia maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita. Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden joukko on hyvin heterogeeninen ja opiskelijoiden taustat sekä osaaminen vaihtelevat. Ero maahanmuuttajataustaisten ja valtaväestön korkeakoulututkinnoissa on meillä Suomessa poikkeuksellisen suuri.

Euroopan komission vuoden 2017 raportin mukaan maahanmuuttajataustaisista 27 prosentilla on korkeakoulututkinto Suomessa, mikä on vähemmän kuin missään muussa Pohjoismaassa. (Euroopan komissio 2019). Myös OECD:n vuoden 2018 koulutusraportin mukaan ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajat ovat Suomessa selvästi aliedustettuina korkeakouluista valmistuvien joukossa.

Vain 2 prosenttia korkeakoulusta valmistuvista 20–29-vuotiaista on ensimmäisen tai toisen polven maahanmuuttajia, koko ikäryhmästä heidän osuutensa on 8 prosenttia. Tilanne on epätasa-arvoisempi kuin missään muussa vertailun maassa. (Education at a Glance 2018).

Syitä tähän on varmasti monia; koulutusrakenteet, maahanmuuttajien erityistarpeisiin suhtautuminen, puutteellinen opintojen ohjaus oppilaitoksilta tai opintojen tuki kotoa. Taustalla voi olla syrjintää ja vähättelyä. Maahanmuuttajan tuntemus suomalaisesta työ kulttuurista voi olla myöskin vähäistä, joka sekin osaltaan vaikuttaa opintoihin kuuluvan työharjoittelun suorittamiseen ja jatkossa työllistymiseen. Pelkästään maahanmuuttajan puutteellinen kielitaito ei selitä kaikkea. Monikulttuuristuvassa Suomessa tarvitaan näkökulmia ja ratkaisuja maahanmuuttajien korkeakouluopintoihin pääsemiseen ja heidän menestymiseensä niissä.

2 HANKE – OPIN PORTAILTA TYÖELÄMÄÄN

Työelämäkumppanina opinnäytetyössäni on hanke ”Opin portailta työelämään”. Tässä kohdassa kartoitan hankkeen taustaa, teen lyhyen esittelyn hankkeesta yleisesti sekä kerron siitä, millaisia tuen muotoja hanke tarjoaa Diakin opiskelijoille. EURA 2014 on Euroopan sosiaalirahaston ja Euroopan aluekehitysrahaston osarahoittamien hankkeiden hallinnointiin tarkoitettu sähköisen asiainnin palvelukokonaisuus ohjelmakaudella 2014–2020. (EURA 2014, i.a.).

Ennen työn aloittamista oli tarkoituksenmukaista tutustua myös hankkeen aiempiin opinnäytetöihin. Nuottilan (2018) opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää mentoritoimintaa nykyisen hankkeen edeltäjän Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hankkeessa. Päivi Siekkinen ja Jenni Pietilä (2018) puolestaan tarkastelevat opinnäytetyössään romanikulttuurin tuomia haasteita romanien kouluttautumiseen, sekä etsivät tietoa heidän kokemuksistaan tarjotusta tuesta. Aiempiin opinnäytetöihin tutustumisen tarkoituksena on välttää aiemman toistoa ja tuoda uutta näkökulmaa aiheeseen.

2.1 Hankkeen taustaa

Opin portailta työelämään -hanke tukee maahanmuuttaja- ja romanitaustaisten sekä kansainvälisten tutkintoa suorittavien opiskelijoiden opintoja ja siirtymistä työelämään. Lisäksi hanke järjestää työelämälle teeman mukaista koulutusta. Kohderyhmänä Diakissa ovat maahanmuuttaja- ja romanitaustaiset sosiaali-, terveys- ja kirkonalan opiskelijat sekä eri alojen työpaikkojen ammattilaiset, työnohjaajat, rekrytoijat ja oppilaitosten henkilöstö. Hanketta toteuttavat yhdessä Diakonia-ammattikorkeakoulu, Suomen Diakoniaopisto ja Oulun ammattikorkeakoulu. Hanke saa rahoitusta Euroopan sosiaalirahastolta. Hankkeen toiminta-aika on 1.6.2018–31.12.2020. (Diak i.a.)

Hankkeen päätavoitteena on maahanmuuttajataustaisten, muiden koulutuksessa aliedustettujen (romanit) ja kansainvälisten tutkinto -opiskelijoiden valmistumisen varmistaminen, heidän työllistymisensä edistäminen sekä työelämän edustajien monikulttuurisuus- ja kielitietoisuusosaamisen vahvistaminen. Hankkeen tavoitteena oli romanien ja maahanmuuttajien koulutuspolkujen sujuvoittaminen erityisesti siirryttäessä koulutusasteelta toiselle. Myös hankkeen opiskelijoiden loppuvaiheen opintoja sujuvoitetaan ja varmistetaan valmistuminen määräajassa sekä työelämän edustajien monikulttuurisuus- ja kielitietoisuusosaamisen vahvistaminen. (Diak i.a.)

Hankkeessa suunniteltiin ja toteutettiin Diakissa kolme maahanmuuttaja- ja romanitaustaisille opiskelijoille suunnattua erillishakua. Tässä tavoitteena oli kulttuurisensitiivisen opiskelijavalinnan kehittäminen, jossa mahdollistetaan ammatikorkeakouluopinnot hakijoiden taustat huomioiden. Valintakokeissa arvioitiin alalle soveltuvuutta motivaation, sosiaalisten valmiuksien, oppimis- ja työskentelyvalmiuksien sekä suomen kielen taidon perusteella. Romanit ja maahanmuuttajat ovat hyvin heterogeeninen joukko ja tuen tarpeet moninaisia. (Pinolehto 2017, s.45).

Diakin opintotoimiston kevään 2020 tilaston mukaan aliedustetut opiskelijat jakautuvat kampuksittain seuraavasti:

Äidinkieli, koulusivistyskieli ja kansalaisuus on eri kuin suomi

Turku 1
 Pori 10
 Oulu 7
 Helsinki 82

Äidinkieli ja kansalaisuus muu kuin suomi, mutta koulusivistyskieli on suomi

Helsinki 50
 Oulu 4
 Pieksämäki 1
 Pori 4
 Turku 2

(Romanitaustaisia opiskelijoita ei ole eroteltu järjestelmässä)

Hauska aliedustetut:		
vuosi 2017	vuosi 2018	vuosi 2019
k17 Oulu 15	k18 Pori 10	s19 Helsinki 20
k17 Pori 10	k18 Helsinki 20	
s17 Pori 10		

Lähde: Diakin opintotoimisto kevät 2020

2.2 Ohjauksen ja tuen muodot

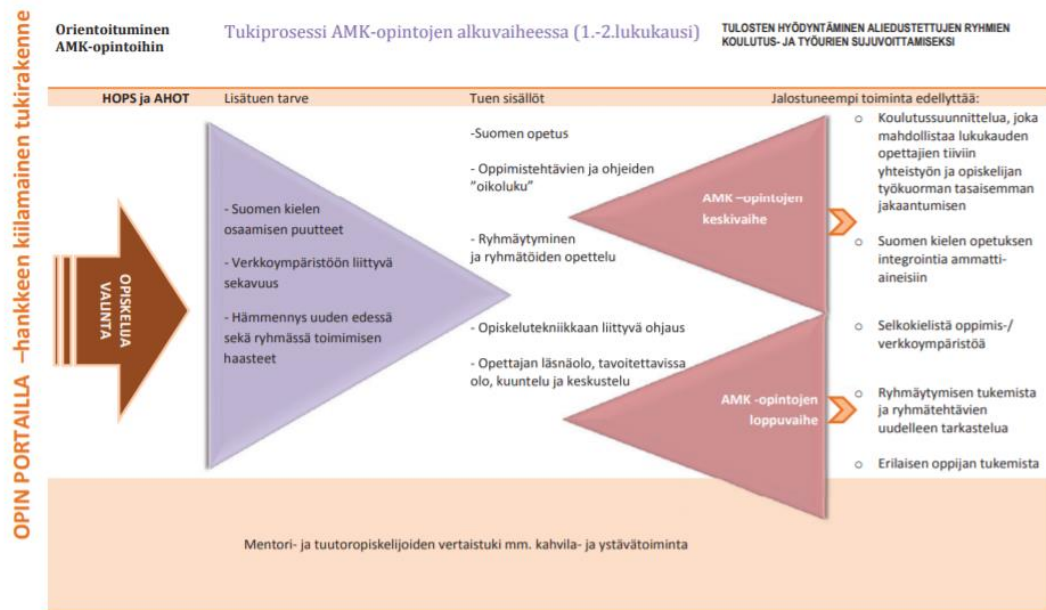
Diakissa hankkeen piirissä olevien opiskelijoiden opintojen tukena ovat tukipajat, yksilöllinen tuki ja ohjaus, mentorointi ja vertaistuki, harjoittelun / työssäoppimisen tuki, työllistymisen tuki, verkostojen luominen työelämään, työnhakutaitojen vahvistaminen ja tuki työpaikkojen löytämiseen sekä positiiviset esimerkit, jotka vahvistavat uskoa valmistumiseen ja työllistymiseen. (Diak, i.a.)

Tilastoaineiston perusteella suomalaistaustaisten opiskelijoiden sijoittuminen tutkinnon suorittamisen jälkeen on hyvin erilaista maahanmuuttajiin verrattuna, koska lähes kolmannes maahanmuuttajista muuttaa pois maasta viisi vuotta Suomessa suoritettujen opintojen jälkeen. Arviointiryhmä suosittaa korkeakouluja

vahvistamaan opintojen aikaista yhteyttä työelämään. Osaamisen tunnistamista tulisi entisestään edistää, opintojen työharjoittelumahdollisuuksia lisätä sekä tarjota työelämäverkostoitumisen tukea opintojen aikana. Osaamisen tunnistamisen tehostaminen osana ohjausta onkin merkittävässä asemassa maahanmuuttajien työelämään siirtymisen kannalta.

Toimivina käytäntöinä sekä henkilöstö että opiskelijat kokivat muun muassa hankkeen, jossa ohjaaja tuki harjoittelupaikkojen löytämistä ja työelämäkontaktien syntymistä kokonaisvaltaisesti jo hyvissä ajoin ennen koulutuksen päättymistä. Hankkeessa oli myös autettu opiskelijoita tunnistamaan ja sanoittamaan omaa osaamistaan sekä suullisesti että kirjallisesti ansioluettelon muodossa. Arviointiryhmä suosittaakin korkeakouluja kehittämään toimia, joilla tuetaan osaamisen tunnistamista, työelämäverkostojen muodostumista ja siirtymistä työelämään. Työllistymisen helpottamiseksi tarvitaan lisäksi myös työelämän tekoja, esimerkiksi julkishallinnon sitoutumista strategiatasolla siihen, että henkilöstön moninaisuus heijastaa väestön moninaisuutta. (Airas ym., 2019, s. 67).

Maahanmuuttaja- ja romanitaustaisille opiskelijoille järjestettiin tukea kaikilla koulutusasteilla. Tuki oli opiskelijälähtöistä, hankkeen opettajien tarjoamaa lukujärjestyksiin merkittyä tukipajatoimintaa ryhmä-, pari- tai yksilöohjauksena. Opiskelijoiden tuen tarpeet, tuen järjestelyihin liittyvät haasteet ja ratkaisut olivat saman tyyppisiä ammattikorkeakoulussa ja ammatillisessa koulutuksessa. Alkuvaikeudet liittyivät yleensä opiskelutekniikkaan, verkkoympäristössä ja ryhmässä opiskeluun sekä erityisesti oppimistehtävien edellyttämän suomen kielen hallintaan. Suomen kielen opetuksen nivominen kiinteästi ammattiaineisiin ja harjoitteluihin/työssäoppimisen todettiin erittäin tärkeäksi opintojen etenemisen kannalta. Opiskelijoita tuki myös hankkeen kehittämä mentoritoiminta, johon rekrytoitiin vapaaehtoisia opiskelijamentoreita kannustamaan, tukemaan ja ohjaamaan opiskelijoita. Mentoritoiminnan osapuolet tapasivat toisiaan esim. kahviloissa, tukipaikoissa tai sopimuksen mukaan.



KUVA 2. Opin portailla -hankkeen kiilamainen tukirakenne.

(Lähde: Sujuvampia opinpolkuja romaneille ja maahanmuuttajille: Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hankkeen loppuraportti.)

2.3 Kielitaito

Kieli on kaikkialla: sen avulla pidetään yllä sosiaalisia suhteita, luodaan jäsenyyksiä uusiin yhteisöihin sekä neuvotellaan identiteeteistä. Kohdekielen oppimiseen ja kielitaitoon vaikuttavat useat tekijät, ja yhteiskunnat eroavat siinä, millaisin tavoittein ja käytännön järjestelyin maahanmuuttajia tuetaan yhteiskuntaan integroitumisessa. Suomessa asuvan maahanmuuttajan kieliolot ovat kohtalaiset. Toisen kielen oppimista tuetaan kaikilla koulutuksen tasoilla, joskin alkuvaiheen ohjauksessa ja neuvonnassa sekä kielenoppimisen tuessa on vielä alueellisia eroja. Kielitaidon kehittyminen on paitsi yksilöllinen myös yhteisöllinen prosessi. Kielen avulla avataan ovia yhteisöihin, koulutukseen ja työelämään. Etenkin koulutuksen ja kotouttamistyön asiantuntijoiden osaamista on tärkeää kehittää, jotta maahanmuuttajien kielioloja voidaan entisestään kohentaa. On myös tärkeää huomata, että jokainen, jonka naapurina, asiakkaana tai työ- tai opiskelukaverina on

joku maahanmuuttajataustainen ihminen, voi omilla kielellisillä valinnoillaan joko tukea tai rajoittaa tämän integroitumista ja kielenoppimista. (Martikainen ym. 2013, s. 182–183).

Viitekehyksessä kielen oppiminen nähdään inhimillisenä toimintana, jolle on ominaista yksilöllisyys, yhteisöjen jäsenyys, tilanteisuus, prosessimaisuus ja erilaisten strategioiden käyttö (Euroopan neuvosto 2003, s. 28). Kielenoppiminen on elinikäinen prosessi ja kieltä opitaan sekä koulutuksessa, että vapaa-ajalla. Kielitaito kehittyy yksilöllisesti ja sen kehittymiseen vaikuttavat monenlaiset, esimerkiksi psykologiset ja sosiaaliset tekijät. On tavallista, että kielitaidon osa-alueet kehittyvät eri tahtiin sen mukaan, millaisissa kielenkäyttötilanteissa henkilö arjessaan toimii. Yksi ymmärtää paremmin kuin puhuu ja toiselle puhuminen on helpompaa kuin kirjoittaminen. Yksi näkökulmista on kielitaidon toiminnallisuus ja tämä ajatus on jo pitkään sisältynyt Suomessa maahanmuuttajien kielikoulutusta ohjaaviin opetussuunnitelmiin. (Martikainen ym. 2013, s.168).

2.4 Kielitaidon haasteet

Suurin etenemisen este maahanmuuttajien korkeakouluopintoihin on puutteellinen kielitaito, joka jo pääsykokeissa karsii heikommin suomea taitavat mutta muilta valmiuksiltaan kenties sopivat hakijat. Monista paikoista käydään kovaa kilpailua jo suomea äidinkielenäänkin puhuvien kesken. Tärkeää olisikin kehittää keinoja, joilla onnistuttaisiin mittaamaan muitakin opintojen kannalta keskeisiä valmiuksia. (Airas ym. 2019, s. 77)

Muista, suomea äidinkielenään puhuvia ja sitä opiskelleita korkeakouluopiskelijoita poiketen erityisesti juuri kielikysymykset koskettavat maahanmuuttajia. Heidän keskinäiset lähtökohtansa ovat hyvin erilaiset sen mukaan, minkä ikäisenä ja mistä syystä sekä millaisesta yhteisöstä, sosiaalisesta asemasta ja elämäntilanteesta maahan muutetaan. Sillä, joka saapuu maahan pikkulapsi-ikässä ja tutustuu kieleen jo päiväkodissa, on erilaiset sopeutumisen edellytykset kuin sillä,

joka päättyy maahan vasta aikuisiällä toisenlaisesta kieli- ja kulttuuripiiristä. Monet muuttavat maahan perhesyistä, toiset alaikäisinä turvapaikanhakijoina ilman vanhempia ja sisaruksia. On myös eri asia olla luku- ja kirjoitustaidoton perheenäiti, jolla ei ole mahdollista palata lähtömaahansa kuin asiantuntija-ammattissa toimiva itsellinen uranainen, joka asuu maassa muutaman vuoden ja muuttaa sitten työn perässä johonkin toiseen maahan. (Martikainen ym. 2013 s. 164)

Huono kielitaito voi aiheuttaa arvottomuuden tunnetta ja on este kulttuuriin sopeutumisessa. (Korhonen ja Puukari. sivu 51.) Kommunikaation epäonnistuminen ja asioiden erilaiset kulttuuriset merkitykset voivat aiheuttaa väärinkäsityksiä ja yhteentörmäyksiä työyhteisössä. Koska kommunikaatio on kaksisuuntaista, monikulttuurisessa työpaikassa kommunikoinnin ja yhteistyön sujuvuus riippuu myös kantaväestöön kuuluvien asenteista ja halukkuudesta olla vuorovaikutuksessa maahanmuuttajien kanssa. Kommunikointi voi osittain onnistua myös vähäisellä yhteisellä kielitaidolla, jos kommunikoinnin osapuolet suhtautuvat toisiinsa myönteisesti ja pyrkivät ymmärtämään toisiaan. (Vartia ym. 2007 s. 66-67.)

3 MONIKULTTUURISUUS JA OPISKELU

3.1 Monikulttuurisuus

Monikulttuurisuudesta alettiin Suomessa puhua 1990-luvulla. Käsitteen juuret ovat 1970-luvun Kanadassa. Tuolloin käsitteen synty johti kriittiseen keskusteluun ja sen myötä poliittiseen muutokseen. Monikulttuurisuus käsitteenä on ristiriitainen ja sillä voidaan viitata moniin eri asioihin. Käsitettä pidetään yleistävänä, koska se luo homogeenisen kuvan ryhmästä, joka kuitenkin on hyvin heterogeeninen. Termillä tarkoitetaan useita toisistaan kulttuurisesti eroavien ryhmien elämistä rinnakkain yhteiskunnassa. (Abdelhamid ym., s. 18 ja 267) Kriittisessä mielessä käsite sisältää myös ajatukseen kulttuureista selvärajaisina ja muuttumattomina kokonaisuuksina. Toisaalta monikulttuurisuutta on pidetty ideologisena terminä tai poliittisena ohjelmana (”multikulturalismina”), joka esittää yhteiskunnan jakautumisen erillisiin kulttuuriin yhteisöihin tavoiteltavana asiain tilana. (Saukkonen 2007 s. 8.)

Koulutuskeskusteluun monikulttuurisuuden käsite tuli mukaan myös 1990-luvulla. Vuosikymmentä aiemmin, 1980-luvulla koulutuspolitiikkaa ohjasi yksilölähtöinen opetus niin, että jokainen sai räätälöityä opetusta. Näin pyrittiin antamaan kaikille tasavertaiset mahdollisuudet koulutukseen. 1990-luvulla sekä aihepiirin tutkimus, että maahanmuuttajien koulutukseen tarkoitetut materiaalit lisääntyivät nopeasti. Kuitenkin maahanmuuttajat menestyvät opinnoissaan huonommin kuin valtaväestön lapset ja heidän koulutustasonsa jää yleensä matalammaksi. (Martikainen ym. 2013 s. 184–185).

3.1.1 Maahanmuuttaja

Maahanmuuttaja eli maahanmuuttajataustainen henkilö (eng. immigrant) on ihminen, joka asettuu asumaan esimerkiksi Suomeen vuodeksi tai pidemmäksi ajaksi. Maahanmuuttajia ovat siis kaikki ulkomailta muuttajat, niin pakolaiset kuin EU:n kansalaisetkin. Käsitettä käytetään usein kuvaamaan kaikkia maahan muuttaneita henkilöitä kuten pakolaisia, turvapaikanhakijoita, siirtolaisia ja paluumuuttajia. (Punainen risti i.a.)

Maahanmuuttovirasto määrittelee maahanmuuttajan maahan (Suomeen) muuttavaksi henkilöksi erittelemättä maahanmuuton syytä. (Migri i.a) Tilastoissa ja tutkimuksissa maahanmuuttajalla tarkoitetaan yleensä sellaista Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua maassa pidempään. Maahanmuuttajalla voidaan viitata myös henkilöön, joka on syntynyt Suomessa, mutta jonka molemmat vanhemmat tai toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen eli on niin sanottu toisen sukupolven maahanmuuttaja. (Väestöliitto i.a.)

Maahanmuuttajien osuus väestöstä on kasvanut suhteellisen nopeasti vuosina 1990–2010 ollen kuitenkin vähäinen. Vuonna 2010 maahanmuuttajien osuus väestöstä on (luokitteluperusteista riippuen) ollut 3,1–4,6 %. Merkittävä osa maahanmuuttajista on lähialueilta, Ruotsista ja entisen Neuvostoliiton alueelta (ml. Venäjä ja Viro). (Martikainen ym. s. 38). Suomessa asuu muihin läntisen Euroopan maihin verrattuna vähiten ulkomaalaisia. (Väestöliitto i.a.)

Samoin kuin monikulttuurisuus käsitteenä myös käsite maahanmuuttaja on vaikiintunut, mutta ristiriitainen. Se esimerkiksi pitää sisällään ajatuksen ”toisista” suhteessa ”meihin”. Se ei myöskään itsessään ilmaise, milloin ihminen lakkaa olemasta maahanmuuttaja. Yleiskielessä käsite viittaa Suomeen muuttaneisiin ulkomailla syntyneisiin henkilöihin, jotka taustansa tai ulkonäkönsä vuoksi poikkeavat suomalaisista riippumatta siitä, kuinka kauan he ovat asuneet maassamme tai onko heillä Suomen kansalaisuus. (Abdelhamid ym. s. 19) Käsite on kuitenkin kohderyhmää tässä työssäni parhaiten kuvaava.

3.1.2 Kulttuuriset tekijät

Akkulturaatio tarkoittaa sopeutumista, jolloin kaksi erillään ollutta kulttuuria kohtaavat ja sekoittuvat toisiinsa.

Akkulturaation muotoja ovat assimilaatio eli sulautuminen valtakulttuuriin (ei ole hyvä maahanmuuttajan kannalta), marginalisoituminen eli vaikeus löytää kosketuspintaa kummastakaan, etnisestä tai valtakulttuurista (syrjäytymisen mahdollisuus), segregoituminen eli oman kulttuurin merkitys suurin (vaikeus päästä mukaan valtakulttuuriin). Paras vaihtoehto on integroituminen eli kotoutuminen. Akkulturaation segmentoitumisella tarkoitetaan etnisten ryhmien välisiä eroja, jotka näkyvät esimerkiksi työllistymisessä, työttömyysprosentissa ja eroissa koulumenestyksessä. Etnisten ryhmien sisäiset erot osoittavat, että kulttuuri yksin ei riitä selittämään segmentoitumisen syitä. (Moped i.a.)

Maahanmuutto on valtava sosiokulttuurinen muutos, johon liittyy aina stressiä. Hallinta muuttuu eivätkä samat lait, normit tai totutut toimintamallit päde kuin ennen. Tästä seuraa ahdistusta ja hämmennystä. Roolit saattavat kuitenkin muuttua perheessä. Lapset odottavat, että vanhemmat pärjäävät. Kontaktipintaa haetaan vastaanottavassa yhteiskunnassa. Lasten kohdalla kontaktien luominen ja integroituminen onnistuu usein helpommin, koska he menevät päivähoitoon ja kouluun, mutta aikuiset, etenkin kouluttamattomat tai vähän koulutetut, jäävät usein tyhjän päälle. Sukupolvien väliset roolit voivat muuttua. Länsimaisessa kulttuurissa keskustellaan keskimäärin enemmän lasten ja nuorten kanssa ja heitä kuunnellaan tasa-arvoisina mielipiteen esittäjinä. Traditionaalisessa kulttuurissa vanhempien odotetaan olevan ehdottomia auktoriteetteja. (Moped i.a.)

Vieraaseen kulttuuriin integroituminen on maahanmuuttajalle myös aina hyvin subjektiivinen kokemus. Maahanmuuttaja joutuu aina punnitsemaan suhteitaan oman alkuperämaahan ja Suomen kulttuurin välillä etsiessään paikkaansa suomalaisessa yhteiskunnassa. (Korhonen ja Puukari. 2013. sivu 42.)

3.2 Maahanmuuttajien oikeus opiskella

Henkilö, joka saapuu Suomeen opiskelemaan yli 90 päivän ajaksi tarvitsee oleskeluluvan opiskelun perusteella. Oleskelulupa myönnetään kahdeksi vuodeksi, jollei oleskelulupaa haeta lyhyemmäksi ajaksi, tai enintään opintojen keston ajaksi, jos opinnot kestävät lyhyemmän ajan. Opiskelijalla on oltava voimassa oleva matkustusasiakirja. Suomessa voi opiskella alle 90 päivää ilman oleskelulupaa. Alle 90 päivän oleskelua varten voi mahdollisesti tarvita viisumin. Viisumi on maahantulolupa, joka myönnetään lyhytaikaista ja tilapäistä, enintään 90 päivää kestävää vierailua varten. Schengen-valtiot ovat yhteisesti päättäneet ulkovaltojen kansalaisten liikkumisesta alueellaan ja siitä, minkä valtioiden kansalaisilta vaaditaan viisumi. Suomeen saavuttaessa henkilön tulee myös täyttää yleiset maahantuloedellytykset, joiden mukaan henkilö ei saa vaarantaa yleistä turvallisuutta, kansanterveyttä tai Suomen suhteita vieraisiin valtioihin. (Ulkoministeriö. i.a.)

Maahanmuuttovirasto myöntää opiskelijan oleskeluluvan, jos henkilö on hyväksytty Suomessa sijaitsevaan korkeakouluun tai muuhun oppilaitokseen ja opiskelu johtaa tutkintoon tai ammattiin. Hyväksytyjä oppilaitoksia ovat peruskoulun jälkeiset oppilaitokset, esimerkiksi yliopistot, korkeakoulut ja ammatilliset oppilaitokset. Oleskeluluvan voi saada myös muihin kuin edellä mainittuihin opintoihin, jos siihen on perusteltu syy, esimerkiksi ammattitaidon tai tutkinnon täydentäminen, lähtömaassa tehtävään työhön liittyvä lisäkoulutus tai Suomesta saatava erityiskoulutus (esimerkiksi koulutusviennin puitteissa tapahtuva koulutus). Avoimen yliopiston opintoihin ei myönnetä oleskelulupaa.

Oleskelulupaa ei voi saada opiskelun perusteella, jos henkilö on Suomessa turvapaikanhakijana. Jos oleskelulupaa halutaan hakea opiskelun perusteella, kansainvälistä suojelua koskeva hakemus tulee peruuttaa. Oleskelulupa opiskelun perusteella ei ole myöskään mahdollinen, jos henkilö on saanut kansainvälistä suojelua jossain EU:n jäsenvaltiossa tai jos hänet on päätetty karkottaa Suomesta. Turvapaikanhakija voi hakea opiskelupaikkaa ja ottaa vastaan opiskelupaikan, jos hän täyttää kyseessä olevan koulutuksen opiskelijavalintakriteerit.

Oppisopimuskoulutus on myös mahdollista, mikäli turvapaikanhakijan työntekooikeutta koskevat ehdot täyttyvät.

Mahdollinen opiskelu ei vaikuta henkilön turvapaikka-asian käsittelyyn eikä siihen, myönnetäänkö henkilölle oleskelulupa kansainvälisen suojelun perusteella. Jos opiskelija saa oleskeluluvan opiskelua varten, puolisolle ja lapsille voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen perusteella.

Opiskelijalla tulee olla riittävät varat Suomessa asumiseen koko oleskeluluvan voimassaolon ajan. Vuoden oleskelua varten opiskelijalla tulee olla käytössä vähintään 6 720 euroa (560 euroa kuukaudessa) jotta hän pystyy maksamaan asuminen, ruoan ja muut menot sekä mahdolliset opiskelija- tai lukuvuosimaksut. Suomalaiset korkeakoulut perivät lukuvuosimaksun EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta. Opiskelijan tulee myös itse maksaa mahdolliset sairastumisesta aiheutuvat kulut Suomessa. Oleskelulupaa varten tarvitaan yksityinen vakuutus. Vakuutus tulee olla luotettavan ja vakavaraisen yhtiön tai laitoksen myöntämä vakuutus, joka kattaa sairaanhoidon kustannukset.

Opiskelijan oleskeluluvalla voi työskennellä tutkintoon liittyen ilman rajoituksia. Tutkintoon liittyvää työtä ovat työharjoittelu ja lopputyön tekeminen. Lisäksi ansiotyötä saat tehdä rajoitetusti, keskimäärin 25 tuntia viikossa lukukauden aikana. Tuntimäärää ei ole rajoitettu viikkotasolla. Työt lukukauden aikana voidaan jaksoittaa siten, että työskennellään keskimäärin 25 tuntia viikossa tai ilman rajoitusta, kun oppilaitoksessa ei järjestetä varsinaista opetusta. (Migri i.a.)

Ulkomaalaislaki ei rajoita turvapaikanhakijan opiskelua eivätkä myöskään perusopetuslaki, lukiolaki, ammatillisesta koulutuksesta annettu laki, vapaasta sivistystyöstä annettu laki, yliopistolaki eikä ammattikorkeakoululaki. Poikkeuksena mainittakoon lukiokoulutukseen valmistava koulutus, johon opiskelijaksi otettavalta edellytetään oleskelulupaa. Vapaan sivistystyön opiskelijamaksujen alentamiseen tarkoitettut opintoseteliavustukset on rajattu henkilöille, joilla on kotikunta Suomessa.

Sovellettava lainsäädäntö: Ulkomaalaislaki (301/2004), perusopetuslaki (628/1998), lukiolaki (629/1998), ammatillisesta koulutuksesta annettu laki (531/2017), vapaasta sivistystyöstä annettu laki (632/1998), yliopistolaki (558/2009), ammattikorkeakoululaki (932/2014) ja laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella (719/2018). (OKM i.a.)

3.3 Maahanmuuttajataustaiset korkeakouluopiskelijat

Hallitusohjelman pitkän aikavälin tavoite on, että Suomi vuonna 2025 on avoin ja kansainvälinen, kieliltään ja kulttuuriltaan rikas, hyvä maa. Yksi hallituksen tavoitteista on, että hallituskaudella koulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyys on lisääntynyt ja koulutusviennin esteet on purettu. Korkeakouluvisiossa 2030 todetaan, että koko väestön osaamispääoma kasvaa ja korkeakoulutusta on kaikkien saatavilla. Tavoitteena on, että vähintään 50 % nuorista aikuisista (25–34-vuotiaat) suorittaa korkeakoulututkinnon. Tavoitteeseen päästään sillä, että joustavat ja yksilölliset opintopolut ja tutkinnot mahdollistavat jatkuvan oppimisen elämän eri tilanteissa. Lisäksi tulee varmistaa, että korkeakoulujen koulutustarjonta on joustavasti eri käyttäjäryhmien hyödynnettävissä. Maahanmuuttajien ja maahanmuuttotauksaisten henkilöiden korkeakoulutusmahdollisuuksien kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää tarkasteltaessa väestön koulutustasoa kokonaisuutena. (Valtioneuvosto i.a.)

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa asui vuoden 2018 lopussa 402 619 ulkomaalaistaustaista henkilöä, mikä oli 7,3 prosenttia koko väestöstä. Ulkomaalaistaustaisiksi tässä määritellyt ulkomailla syntyneet ja Suomeen muuttaneet, niin kutsutut ensimmäisen polven maahanmuuttajat. (Martikainen ym. s. 41) Heistä maahanmuuttajia oli 335 414 ja Suomessa syntyneitä maahanmuuttajataustaisia yhteensä 67 205. Ulkomaalaistaustaisten määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. (Tilastokeskus 2019b.)

Vuonna 2014 Suomessa asuneesta muualla kuin Suomessa syntyneestä 25–54-vuotiaasta noin 40 prosentilla oli korkea-asteen tutkinto. Prosentuaalinen osuus oli lähes sama osuus kuin kantasuomalaisilla (44 %). Myös pakolaistaustaisista 18 prosentilla oli korkea-asteen tutkinto.

Maahanmuuttajataustaisilla opiskelijoilla oli vuonna 2017 lähes 1 400 opinto-oikeutta Suomen korkeakouluissa, mikä oli noin tuhat enemmän kuin vuonna 2012. Yksittäisistä korkeakoulututkinnoista ammattikorkeakoulututkinnot (AMK) olivat selvästi suosituimpia maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden keskuudessa, sillä 56 % maahanmuuttajataustaisista opiskelijoista opiskeli jotakin AMK-tutkintoa. Alempaa korkeakoulututkintoa (AMK) heistä opiskeli 33 % ja ylempää (YAMK) korkeakoulututkintoa 10 %. Maahanmuuttajataustaisten opinto-oikeuksien määrä on nelinkertaistunut vuodesta 2012, mutta on silti edelleen alhainen, alle 0,5 prosenttia kaikista korkeakouluopiskelijoista (SVT 2018).

Tilastojen tulkinnassa on kuitenkin otettava huomioon erityisesti maahanmuuttajataustaisen väestön pieni koko ja nuori ikärakenne: Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2017 lopussa maahanmuuttajataustaiseen väestöryhmään kuuluvista henkilöistä 77 % oli 0–14-vuotiaita. 20–34-vuotiaita eli tässä yhteydessä tarkasteltavia korkeakouluikäisiä oli vain 9 %. (Tilastokeskus 2018a.)

Vertailun vuoksi kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi:n mukaan vuonna 2017 suomalaistaustaisista opiskelijoista 44 % opiskeli AMK-tutkintoa, 29 % alempaa korkeakoulututkintoa ja 18 % ylempää korkeakoulututkintoa. Yhteensä suomalaistaustaisilla opiskelijoilla oli noin 267 650 opinto-oikeutta. Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden keskittyminen pääkaupunkiseudulle on huomattava. Kaikkien koulutusasteiden (YAMK pois lukien) maahanmuuttajataustaisista opiskelijoista noin puolet opiskeli pääkaupunkiseudulla vuonna 2017. (Airas ym. 2019. s. 47)

Hakijoiden koulutustaso eroaa ryhmien välillä, maahanmuuttajataustaisista 95 % ja maahanmuuttajista 67 % oli toisen asteen ja maahanmuuttajataustaisista 3 % korkea-asteen suorittaneita, maahanmuuttajista 24 % oli suorittanut korkea-

asteen. Luokitteluun muu/tuntematon kuului 10 %. Avoimen väylän kautta paikkaa hakeneista maahanmuuttajataustaisista vain 1 % ja maahanmuuttajista 2 % tuli avoimen väylän kautta. (2015–2017). (Opetushallitus i.a.)

Maahanmuuttajien osuutta korkeakouluopiskelijoista pyritään lisäämään kehittämällä maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta, kielikoulutusta ja heille suunnattua tiedotusta. Tarjolla on myös vieraskielistä koulutusta. Tutkintojen lisäksi tutkinnon osien suorittaminen on mahdollista avoimena korkeakouluopetuksena tai erillisellä opinto-oikeudella. Lisäksi korkeakoulut voivat tarjota maahanmuuttajille täydennyskoulutusta tai erikoistumiskoulutuksia. Ammattikorkeakouluissa annetaan maksutonta maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta, jonka tarkoituksena on antaa maahanmuuttajille riittävät valmiudet hakeutua ammattikorkeakouluopintoihin ja menestyä niissä. Opinnoissa on painotettu erityisesti korkeakouluopintojen edellyttämän kielitaidon vahvistamista sekä itsenäisen ja tutkivan opiskelutavan omaksumista.

Maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden korkeakoulutukseen keskitytään erityisesti tähän nimetyissä vastuukorkeakouluissa, joiden työ on opetus- ja kulttuuriministeriön tukemaa (Supporting Immigrants in Higher Education in Finland, SIMHE). SIMHE:n tarkoituksena on varmistaa, että Suomeen saapuvien korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien aiemmat opinnot ja tutkinnot tunnistettaisiin ja tunnustettaisiin kansallisten käytäntöjen mukaisesti mahdollisimman nopeasti, jotta henkilöt löytävät oikeille koulutus- ja urapoluille. Pilottivaiheessa 2016 ensimmäiset vastuukorkeakoulut olivat Jyväskylän yliopisto ja Metropolia ammattikorkeakoulu. Vuonna 2017 mukaan liittyi neljä uutta korkeakoulua: Helsingin yliopisto, Karelia-ammattikorkeakoulu, Oulun ammattikorkeakoulu ja Turun yliopisto. (Opetushallitus i.a.)

Diakissa on järjestetty erillishakuja romani- ja maahanmuuttajataustaisille hakijoille vuodesta 2016. Erillishaussa voi hakea sairaanhoitaja- tai sosionomikoulutukseen. Hakukelpoisuuden ehtona on soveltuva pohjakoulutus ja riittävä suomen kielen taito. Erillishaun kautta valitut opiskelijat opiskelevat samoissa ryhmissä kuin yhteishaun kautta valitut opiskelijat.

4 KORKEAKOULUOPISEKELIJOIDEN HAASTEITA

Kartoittaessa opiskelun haasteita yleisesti kaikilla, sekä maahanmuuttajataustaisilla että kantasuomalaisilla korkeakouluopiskelijoilla yhtenä tarkastelun kohteena on OHO! –hanke (Opiskelukyvyn, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen korkeakouluissa). OHO! –hanke on Opetus- ja kulttuuriministeriön kärkihanke ja se toteutettiin vuosina 2017–2019.

Korkeakouluopiskelijat kokevat merkittäväksi opintoja hankaloittavaksi tekijäksi oman terveydentilan, hyvinvoinnin ja opintojen yhteensovittamisen. Erilaiset sairaudet ja muut oppimista hankaloittavat pulmat ovat lisääntyneet. Kyselyyn vastanneiden mukaan suhtautuminen monenlaisiin opiskelijoihin on vaihtelevaa, esille nousivat ennakkoluulot henkilökunnan ja kanssaopiskelijoiden taholta, suvaitsemattomuus ja ymmärtämätön kohtelu. Ystävien löytämisen vaikeus ja yksinäisyyden kokemukset sekä syrjivä ilmapiiri nousevat usein esiin. Vaatimus, että kaikki opiskelijat suoriutuvat opinnoistaan samassa nopeassa tempossa aiheuttaa jaksamattomuutta ja uupumusta.

Erityistarpeisiin ei ole välttämättä riittävästi tarjolla sopivia tukipalveluita ja henkilökohtaista ohjausta. Tukipalveluista ja erityisjärjestelyistä tiedottamisessa on selviä puutteita, sillä kaikki opiskelijat eivät edes tiedä kenen puoleen kääntyä apua tarvitessaan. Yleisiä, selkeitä ja helposti löydettäviä ohjeita kaivattiin. Mielenterveyden haasteet ovat yleistyneet, joten yhdeksi suureksi puutteeksi koetaan nimenomaan mielenterveyspalveluiden heikko saatavuus. Opintopsykologeille on pitkät jonot eikä opiskelijaterveydenhuolto kykene vastaamaan suureen kysyntään kaikilla paikkakunnilla. Saavutettavia opiskelumateriaaleja, ohjelmia, laitteita, verkkoympäristöjä sekä e-kirjoja kiitellään, mutta niiden käyttöön tarvitaan entistä enemmän ohjausta. Monen vastaajan mielestä oletetaan, että kaikki opiskelijat osaavat vaivattomasti käyttää mm. eri ohjelmia. Eri järjestelmien

monimutkaisuus ja toimimattomuus sekä esteettömät tenttijärjestelyt ja muut tilat ovat selviä haasteita, joihin tulisi vastata nykyistä paremmin. (ohohanke 2019.)

Ulkomaalaistaustaisten integroitumista suomalaiseen koulutusjärjestelmään on tarkasteltu muun muassa talouden ja työllistymisen näkökulmasta, kansainvälisesti korkeakoulutettujen osalta sekä turvapaikanhakijoihin liittyen Ulkomaalaistaustaisen väestön keskittyessä pääkaupunkiseudulle, yhdenvertaisuuden toteutumista, työtä ja hyvinvointia on selvitetty myös tälle alueelle kohdennetusti. Lisäksi edelleen on käynnissä vuonna 2015 aloittanut Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittama laaja eriarvoisuuteen keskittyvä tutkimusohjelma. Huoli eriarvoistumiskehityksestä on voimistunut kohderyhmän osalta myös viimeisimmissä PISA-tuloksissa, jotka kertoivat paitsi maahanmuuttajalasten, myös maahanmuuttajataustaisten lasten eroista matematiikan ja äidinkielen osaamisessa suhteessa suomalaistaustaisiin oppilaisiin (OECD/OKM 2018).

EU ja OECD ovat myös tehneet yhteistyötä maahanmuuttajien integraation osalta laajassa OECD- ja EU-maiden vertailututkimuksessa, jossa tarkastellaan koulutusta osana integroitumisprosessia (OECD/EU 2015). Myös Suomi on edustettuna kyseisessä tutkimuksessa, minkä lisäksi Suomi tekee OECD:n kanssa yhteistyötä muun muassa PISA-tutkimusten ja Education at a Glance-indikaattorijulkaisujen muodossa. Sisäministeriö toimitti raportin myös International Migration 2016–2017-selvitykseen (Ministry of the Interior 2017).

Myös OECD:n kansainvälisen opiskelija-arviointiohjelman (PISA) tulokset osoittavat, että maahanmuuttajataustaisilla opiskelijoilla on yleensä huonompi suoriutskyky koulussa kuin kantaväestöön kuuluvilla opiskelijoilla. Tähän eriarvoisuuteen liittyy useita tekijöitä, kuten epäedullisten tekijöiden keskittyminen maahanmuuttajaopiskelijoiden kouluihin, kielimuurit ja tietyt opiskelukäytännöt, jotka voivat estää maahanmuuttajaopiskelijoiden edistymistä opinnoissaan. (OECD i.a.).

Yhdysvaltalainen uutisorganisaatio The Conversation kertoo Molly McManuksen artikkelissa Yhdysvaltain maahanmuuttajaopiskelijoiden menestyvät tilastollisesti opinnoissaan huonommin kuin kantaväestöön kuuluvat. Ero on ilmeinen jo esi-koulussa ja kasvaa opintojen edetessä. Syinä tähän McManus listaa

maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden asumisen keskittyminen vähävaraisimmille asuinalueille, kotikielenä jokin muu kieli kuin kantaväestön englannin kieli sekä opintojen aloittamisen myöhemmin kuin kantaväestöllä. McManus mainitsee myös toisen, vähemmän tunnetun syyn, joka liittyy koulun ja opettajien asenteeseen maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita kohtaan. Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden on tutkittu suoriutuvan opinnoissaan huonommin silloin, kun opettajien asenteet heitä ja heidän kykyjään kohtaan ovat negatiivisia. (The conversation 2016.)

4.1 Työharjoittelu osana ammattikorkeakouluopintoja

Harjoittelut ovat tärkeä osa ammattikorkeakoulussa opiskelua. Harjoitteluissa perehdytään käytännön työtehtäviin sekä opitaan soveltamaan tietoja ja taitoja työelämässä. Lisäksi työharjoittelussa tarjoutuu mahdollisuus verkostoitumiseen ja kontaktien luomiseen erilaisiin työpaikkoihin. Parhaimmillaan harjoittelut avaavat mahdollisuuksia työllistymiseen ja opinnäyteyhteistyöhön. Harjoitteluiden määrä vaihtelee koulutuksen mukaan.

Harjoittelu on ohjattua ja tavoitteellista ammattitaitoa edistävää opiskelua, ja se arvioidaan kuten muutkin opinnot. Harjoitteluun kuuluu sekä varsinaista työskentelyä että muiden työn seuraamista. Opiskelijan harjoittelua tukevat ohjaava opettaja Diakissa ja harjoittelun ohjaaja harjoittelupaikalla. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa opintojen osaamistavoitteisiin. Arvioinnissa huomioidaan myös koulutuksen osaamisvaatimukset eli kompetenssit. Lisäksi harjoittelujen arvioinnissa huomioidaan opiskelijan omat tavoitteet harjoittelujaksolle. Tässä otetaan huomioon sekä opetussuunnitelmasta nousevat tavoitteet että henkilökohalliset tavoitteet. (Diak i.a.)

4.2. Harjoittelun merkitys

Harjoittelu on monelle opiskelijalle ensimmäinen kosketus tulevaan alaan ja sen työtehtäviin. Sen aikana tarjoutuu mahdollisuus tutustua työelämän käytänteisiin ja sosiokulttuurisiin suhteisiin, sekä oppia työtehtävistä asioita, jotka ovat uusia sekä kokemuksena että tietona. Opiskelija oppii harjoitteluympäristössä tuntemaan oman ammattialueensa työtehtäviä, osaamistarpeita ja ajankohtaisia kehittämiseen liittyviä asioita. Niiden pohjalta hänellä on mahdollisuus arvioida oman osaamisensa tasoa ja lisäosaamisen tarpeita tulevaa työkompetenssia silmällä pitäen. On tärkeää, että opiskelijalle syntyy harjoittelujaksolla myös mielikuvia omista potentiaalisista työrooleistaan, sillä ne voivat ohjata hänen kiinnostustaan ja vaikuttaa siten myös oppimistuloksiin koulutuksessa harjoittelun jälkeen. Työharjoittelu on yksi ammattikorkeakoulutuksen olennaisimmista työelämään valmentavista osista. (Vesterinen 2002)

5 TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMA

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, millaisia kokemuksia maahanmuuttajataustaisilla opiskelijoilla on heidän opintoihinsa liittyvästä työharjoittelusta Diakissa. Tutkimustehtävä opinnäytetyössäni on parantaa monikulttuuristen opiskelijoiden työharjoittelussa tapahtuvaa oppimista. Haastatteluissa on tarkoituksena kartoittaa mahdollisia haasteita ja sitä, onko opiskelija saanut tilanteissa tukea, mahdollisesti hankkeen kautta. Ajatuksena myös kirjata toiveita ja ehdotuksia siitä, millaista tukea opiskelijat työharjoitteluihinsa jatkossa tarvitsisivat opintoihin kuuluvan työharjoittelujakson sujuvoittamiseksi.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on: Millaisia ovat maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden kokemukset korkeakouluopintoihin kuuluvasta työharjoittelusta?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUMINEN

Opinnäytetyö toteutuu kvalitatiivisena tutkimuksena ja sen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Ihmiset toimivat tiedonkeruun välineinä. Haastateltavia henkilöitä osallistetaan hankkeen tuen muotojen kehittämiseen. Teoreettinen viitekehys muodostetaan tutustumalla alakohtaiseen kirjallisuuteen, tutkimuksiin ja artikkeleihin niistä kootaan tarvittava tieto. (Sarajärvi & Tuomi 2018. s.52)

Haastateltavien määrä opinnäytetyössäni on suppea, eikä kerätystä aineistosta ole mahdollista saada yleistäviä johtopäätöksiä. Tavoitteena on ratkaista tutkimusongelma ja saada ideoita hankkeen kehittämiseen jatkossa. Tämä hyödyttäisi hankkeen sekä nykyisiä että tulevia opiskelijoita ja opiskelijat saavat mahdollisuuden vaikuttaa ja tuoda omaa näkemystään esiin.

6.1 Aineiston kerääminen

”Opin portailta työelämään” -hankkeen opiskelijoiden kokemusten kartoittaminen tapahtuu haastattelujen avulla. Haastattelut toteutuvat yksilöhaastatteluina, joissa läsnä ovat haastattelija ja haastateltava. Yksilöhaastattelut ovat teema-haastatteluja, joissa opiskelijat voivat kertoa kokemuksistaan opintoihin liittyvän työharjoittelunsa (tai työharjoitteluidensa) puitteissa. Haastatteluja varten luodaan runko, jossa muutamia haastattelukysymyksiä. Haastattelurunko on kaikille opiskelijoille sama. Yhden haastattelun arvioitu kesto on puoli tuntia, maksimissaan tunti. Haastattelukutsu, joka sisältää opinnäytetyön esittelyn lähetetään hankkeen opiskelijoille sähköpostilla. Haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan.

Haastatteluaineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja huolehtien siitä, ettei valmiissa opinnäytetyössä ole mahdollista tunnistaa yksittäistä haastateltavaa. (Hyvärinen ym. 2017. s. 108)

Aluksi laadittiin haastattelukutsu. Opiskelijoiden sähköpostiosoitteet oli mahdollista saada hankkeen toimijoiden kautta. Mahdollisia haastateltavia oli noin 20. Haastattelukutsu lähetettiin kunkin opiskelijan sähköpostiin ryhmäviestinä, jossa muiden vastaanottajien nimet tai yhteystiedot eivät tulleet näkyviin. Haastattelukutsut lähetettiin ja noin viikon kuluttua muistutettiin uudelleen. Kutsun vastaanotti kolme opiskelijaa. Kunkin opiskelijan kanssa sovittiin sopiva haastattelun ajankohta. Haastattelut tallennettiin ja myöhemmin litteroitiin yksi kerrallaan heti kunkin haastattelun jälkeen. Tämän jälkeen haastattelun tulokset analysoitiin.

Haastatteluihin osallistuvat henkilöt saivat vapaamuotoisesti kertoa aihealueeseen liittyvistä kokemuksistaan. Haastattelu muodostui jokaisen haastateltavan kohdalla omanlaisekseen. Haastateltava sai haastattelun aikana vapaasti tuoda esille itseään koskevia asioita. Tavoitteena oli vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa kuitenkin haastateltava on pääosassa. Haastattelijan/kirjaajan tehtävänä oli kuunnella, esittää syventäviä kysymyksiä ja rohkaista haastateltavaa puhumaan avoimesti vieden sillä tavoin haastattelua eteenpäin. (Ojasalo ym. 2015. s.78)

Haastattelut toteutuivat yksilöhaastatteluina, läsnä tilanteessa olivat ainoastaan haastateltava ja haastattelija eli kirjaaja. Hankkeen toimijoiden kautta oli sovittu, että heidän avullaan järjestyivät fyysiset tilat. Kaikki haastateltavat saapuivat itsenäisesti koulun tiloihin haastattelun ajaksi. Tila oli pieni, jossa tilaa kahdelle henkilölle. Tilassa oli pöytä, jonka äärellä oli mahdollista istua kasvatustien ja pistokkeita nauhoitusvälineitä varten ja ovi, jonka sai suljettua häiriön minimoimiseksi. Lisäksi haastattelutila sijaitsi sellaisen käytävän varrella, jossa liikustusta oli vähän. Tilanne pyrittiin luomaan sellaiseksi, että haastateltava koki voitavansa kertoa asiat luottamuksellisesti ja kiireettä. Haastattelun alussa käytiin epämuodollisesti läpi sopimus aineiston käsittelystä, käytöstä ja säilyttämisestä.

6.2 Aineiston analysointi

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esiin opiskelijoiden kertomuksista esiin nousseet työharjoittelukokemukset. Teorialähtöisessä analyysissä kuvataan aluksi se teoreettinen kehys, jota tutkitaan ja sen mukaan asetetaan esimerkiksi ne käsitteet, joista tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita. (Sarajärvi & Tuomi 2018 s. 99.) Jo tutkimuksen alussa päätetään ne ilmiöt, joita tutkitaan. Jos aineistosta tulee esiin muuta tietoa, on se toissijaista tutkimuksen kannalta.

Haastatteluaineiston litteroinnin jälkeen aineistoa analysoitiin sisällönanalyysin menetelmää käyttäen. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan väljää teoreettista kehystä kirjoitettujen, kuultujen ja nähtyjen aineistojen sisällön analyysiin. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa tarkastellaan inhimillisiä merkityksiä ja aineistosta etsitään tekstin merkityksiä. Tämän analyysimenetelmän avulla voidaan tarkastella ilmiöiden merkityksiä, seurauksia ja suhteita. (Sarajärvi & Tuomi 2018 s.105-106)

Jaotteleva aineistonlähtöinen sisällönanalyysi mainitaan kolmivaiheiseksi prosessiksi. Näitä vaihteita ovat: aineiston redusointi, klusterointi ja abstrahointi.

Redusoinnilla tarkoitetaan aineiston pelkistämistä. Redusointivaiheen aikana aineistosta pyritään löytämään tutkimuksen kannalta oleelliset asiat sekä tutkimustehtävään vastaavat ilmaiset. (Sarajärvi & Tuomi 2018 s. 122.)

Redusointi toteutui siten, että tutkimusaineiston tekstistä etsittiin samankaltaisuuksia ja koottiin haastatteluista teemoittain ne kohdat, joissa käsiteltiin kyseessä olevaa teemaa. Klusteroinnin eli ryhmittelyn aikana aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Tämän jälkeen samoja asioita kuvaavat ilmiöt ryhmitellään eri luokiksi ja näistä muodostuivat alaluokat. Alaluokkien nimeämiseen käytetään kyseessä olevan luokan sisältöä kuvaavaa termiä tai käsitettä. Klusteroidut käsitteet listattiin omiin luokkiinsa, joiden kautta muodostuivat alaluokat. Alaluokkien nimeämisessä etsittiin kutakin ryhmää kuvaava teoreettinen käsite tai ilmaus.

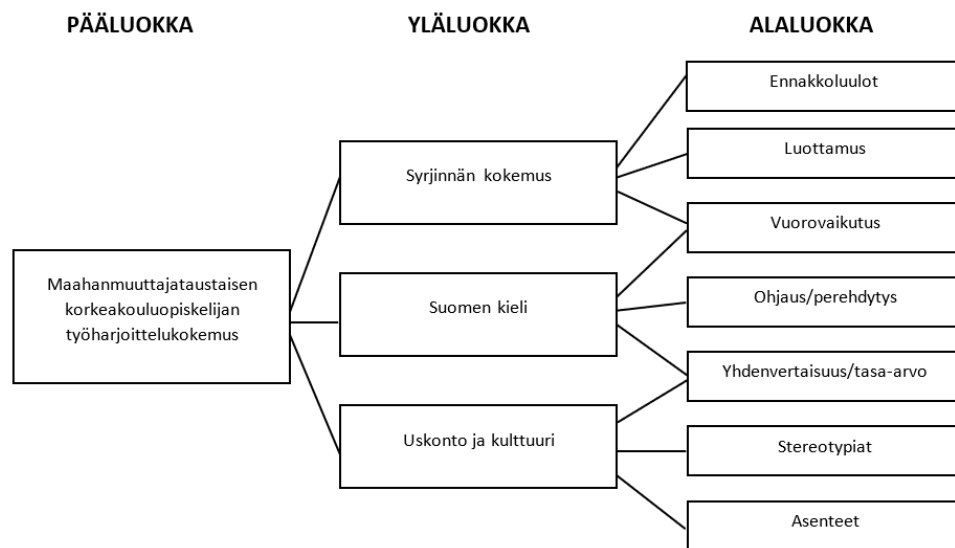
Aineiston käsitteellistämällä eli abstrahoinnilla erotetaan klusteroidusta aineistosta oleellinen tieto, jonka perusteella muodostuu teoreettisia käsitteitä. Aiemmin suoritettu klusterointivaihe voidaan katsoa osaksi abstrahointiprosessia, ja viimeisessä vaiheessa pyritään alkuperäisten kielenilmausten muuttamista teoreettisiksi käsitteiksi ja johtopäätöksiksi. Abstrahointia jatketaan yhdistelemällä luokituksia tai teemoja niin pitkään kuin se on tarpeellista.

Tämän jälkeen käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokiksi, jossa tutkimuksen kannalta oleellinen tieto erotetaan. Tämän vaiheen jälkeen on jäljellä teoreettisten käsitteiden muodostaminen. Näistä käsitteitä saadaan vastaus tutkimuskysymykseen. (Sarajärvi & Tuomi 2018 s. 125-126)

Laadullisen tutkimuksen tekijä ja ohjaaja joutuvat jatkuvasti pohtimaan mikä on kulloinkin riittävä määrä haastatteluja. Kysymykseen ei ole yksiselitteistä ja yleispätevää vastausta. Haastattelujen määrään vaikuttaa olennaisesti myös se, tarkasteleeko yhtä ja homogeenistä ihmisryhmää vai vertaileeko eritaustaisia ihmisiä. Haastattelujen määrä täytyy yleensä päättää käytännöllisemmin perustein. On tuiki käytännöllisiä asioita, jotka vaikuttavat haastateltavien lukumäärään. Niitä ovat esimerkiksi käytössä oleva aika ja raha. Laadullisessa tutkimuksessa ilmiön ymmärtäminen perustuu parhaimmillaan analyysin hienovireisyyteen. Tutkimuksen tavoitteena on kohteen ”teoreettisesti tiheä kuvaus”, kuten kulttuurintuottaja Clifford Geertz (1973) on aikanaan asian ilmaissut. Tutkijan on tehtävä itselleen selväksi, mitä aikoo tutkia. Kun tavoite on selvillä, voi perustellusti kysyä, mitä hyötyä haastattelujen määrän lisäämisestä olisi. Parantaako se tutkimusta vai heikentääkö se sitä? (Hyvärinen ym. 2017. s. 34–36.)

Haastatteluilla saatava tieto on erittäin tärkeää, mutta aineiston keräämisessä erityisesti maahanmuuttajataustaisilta vastaajilta on omat erityispiirteensä. Esimerkiksi koko väestölle suunnatut haastattelututkimukset eivät sovellu maahanmuuttajien tutkimiseen. Maahanmuuttajavastaajien määrä jää yleensä koko väestön tutkimuksissa niin vähäiseksi, että johtopäätösten teko heidän tilanteestaan on vaikeaa. Osallistumisaktiivisuus on usein vähäisintä maahanmuuttajien keskuudessa, sillä esimerkiksi kielivaikeudet ja tutkimusmaailman vieraus saattavat haitata osallistumista. Maahanmuuttajiin liittyy myös eräitä erityiskysymyksiä kuten syrjintäkokemukset ja maahanmuuttoon tai entisessä kotimaassa asumiseen liittyvät asiat. (Tilastokeskus 2014)

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET



Kuvio 1. Maahanmuuttajataustaisen opiskelijan työharjoittelukokemuksiin vaikuttavat tekijät. (Sarajärvi & Tuomi 2018, s.122)

7.1. Etnisen syrjinnän kokemus

Etninen syrjintä tarkoittaa ihmisten eriarvoista kohtelua sillä perusteella, että he kuuluvat valtaväestöstä eriävään etniseen tai kansalliseen ryhmään. Etnistä syrjintää on ihmisen asettaminen eriarvoiseen asemaan uskonnon, ihonvärin tai kansalaisuuden perusteella. Vaikka syrjiminen eri muodoissaan on aina raskasta sen kohteelle, on se uhka myös uhka yhteiskunnalle, sillä yksi oikeusvaltion perusolettamia on ihmisten samanarvoisuus. (syrjintalautakunta.fi.i.a.)

Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimuksessa (Maamu) selvitettiin työikäisten venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisten maahanmuuttajien terveyttä, hyvinvointia ja palveluiden käyttöä sekä elinoloja Suomessa. Etnisen alkuperän (myös ihonvärin, kielen, uskonnon) perusteella tapahtuva syrjintä on lähellä rasismia, joka koostuu sarjasta kuvitelmia, että tietty ihmisryhmä on johonkin toiseen ryhmän nähden moraalisesti, älyllisesti ja kulttuurisesti ylivoimainen ja että sen ylivoimaiset ominaisuudet periytyvät sukupolvelta toiselle. (THL 2012)

..mä tunsin semmoista, että heillä on vaikea kommunikoida meidän kanssa. Ei se ole vaikeaa, mutta joskus (he) eivät halunneet. Vaikka jos me ollaan yks suomalainen ja yks ulkomaalainen he koko ajan puhuvat vain sen suomalaisen kanssa ja ulkomaalainen vain katsoo ja kuuntelee.

Rasismiin liittyy usein halu vahingoittaa toista ryhmää tai siihen kuuluvia henkilöitä. Syrjivä käyttäytyminen voi olla kuitenkin myös puolueellisuutta vailla vahingoittamisen halua, eli se voi olla vain pyrkimys suosia jotakin ryhmää toisten kustannuksella. (THL 2012)

Rasismi voi näkyä yksittäisinä tekoina, jotka voivat olla mikroaggressioita tai aggressioita. Mikroaggressioiksi sanotaan tekoja, jolloin ennako-oletusten perusteella toimitaan näennäisesti harmittomasti, mutta kyseisessä tilanteessa teko on rasistinen. Mikroaggression tekijän on helppo sivuuttaa oma vastuunsa vetoamalla siihen, että itse teko ei ollut tarkoitettu aggressiiviseksi. Esimerkki mikroaggressiosta voi olla se, että ihmiseltä kysytään: ”Mistä sinä olet oikeasti kotoisin?” Silloin oletetaan, että kaikki suomalaiset näyttävät samalta. Aggressioita ovat esimerkiksi huutelu kadulla, nimittely, rasististen vitsien kertominen tai ennakkoluulojen lietsominen sosiaalisessa mediassa. Rasismi voi ilmetä myös fyysisenä väkivaltana. (Punainen risti i.a.).

.. no, mähän yleensä sanon, että mä oon (haastateltavan tulomaa Euroopassa), koska se on kaikista kuitenkin tuorein ja (tulomaahan) on erilainen asenne sitten kun jos sanot ”Puhun venäjää.” heti – no niin: ”Ootko Venäjältä? Mä en edes yleensä sano sitä ekana, vaan sanon joskus myöhemmin. (opiskelija, jonka lähtömaa entisen Neuvostoliiton alueelta).

Etnisen syrjinnän taustalla on usein kielteisiä tai ennakkoluuloisia asenteita toisia etnisiä ryhmiä kohtaan. Ennakkoluuloisia asenteita ei kuitenkaan aina haluta – tai antirasistisista normeista johtuen voida – ilmaista kaikkein kärjekkäimmällä tavalla, kuten vihamielisellä käytöksellä, vaan toisinaan ennakkoluuloisuus ilmenee kiertoteitse esimerkiksi epäkohteliaisuutena, ryhmien välisten kulttuurierojen

ylikorostamisena, etnisen syrjinnän uhrien syyllistämisenä tai vedoten yksilön oikeuksiin pitää toiset kulttuurit poissa elinympäristöstään. (THL 2012)

Kaikki harjoittelupaikassa huomaavat ihan heti, että ei oo suomalaisen näköinen, että ei oo suomalainen. Sitten he eivät halua selittää asioita oikein hyvin. Sinun tarvitsee ihan koko ajan kysyä ja sä tunnet ihan heti, että he eivät selitä tarpeeksi, samoin kuin suomalaiselle opiskelijalle.

Monikulttuurisuuden tuomia käytännön haasteita ja vahvuuksia tulisi pohtia sekä työyhteisössä että koko organisaatiossa tai yrityksessä. Monikulttuuristen työpaikkojen kehittäminen ja tukeminen on työyhteisön kaikkien jäsenten, esimiesten, henkilöstöhallinnon, työsuojelun ja työterveyshuollon yhteistä työtä. Jos työpaikalla yhdellä maahanmuuttajalla menee työpaikalla hyvin (tai huonosti), se ei tarkoita, että kaikilla maahanmuuttajilla menee. Työntekijöiden kokemukset työstä ja siitä, miten heitä kohdellaan työpaikalla, vaihtelevat. (Vartia ym. 2007 s.182)

... kokouksessa (työharjoittelupaikan) esimies sanoi minulle että: ”Meillä oli yksi työntekijä töissä ja vaikka hän puhui suomea tosi hyvin ja sujuvasti hän itse lähti pois, koska hän ei pystynyt tekemään työtä täällä.” Minulle tuli heti shokki, että mitä tarkoitat? Tarkoitatko, että tulevaisuudessa minulla ei ole kieliongelmaa, mutta minun toimintakykyni on matala, enkä pysty tekemään työtä siellä? En ymmärrä miksi hän puhuu näin! Minusta hänellä oli (omassa) päässään ennakoluulo, että maahanmuuttajan toimintakyky on matala. Vaikka voi olla, että meillä on kotimaassamme korkeampi koulutus kuin hänellä.

Monikulttuurisen työyhteisön olisi tärkeää varmistaa, että yhteisöllä on tarpeeksi tietoa yhteisen tekemisen pohjaksi, rakentavaa vuorovaikutusta työntekijöiden kesken ja yhteiset pelisäännöt. Kuunteleminen on sujuvan työtavan oppimisen perusta. Esimiesten tulisi saada riittävästi tietoa ja koulutusta eri kulttuureista ja niiden kulttuurisista tavoista, perinteistä ja suhtautumisesta erilaisiin asioihin. Esimiestyötä täytyy tukea, jotta esimiehet ymmärtäisivät eri kulttuureista tulevien maahanmuuttajatyöntekijöiden käyttäytymistä ja mahdollisia erityistarpeita.

Työpaikoilla tulisi järjestää erilaisia yhteisiä tilaisuuksia, virallisia ja epävirallisia, joissa on mahdollisuus oppia tuntemaan työtovereita ja esimiehiä. (Vartia y. 2007. s. 183)

Työharjoittelupaikassa koettuun syrjintätilanteeseen olisi yksi opiskelijoista myös kaivannut enemmän tukea oppilaitoksesta.

Minusta, rehellisesti sanon maahanmuuttajaopiskelijana, että koulun ohjeet eivät riitä. Joskus myös vaikka koulu tietää, että tapahtuu syrjintää minusta koulu yrittää, että ei sano (mitään), ei ota (sitä) huomioon. Minusta (..voi ei, opettaja voi olla tästä hieman eri mieltä..!) koulu haluaa pitää hyvät suhteet sairaalamaailmaan.

Kaikilla haastateltavilla oli työharjoittelustaan kokemuksia ennakoluuloista, jotka johtuivat heidän maahanmuuttajataustastaan. Ennakoluuloja koettiin olevan sekä opiskelijoille nimetyillä ohjaajilla, että muulla henkilökunnalla. Ennakoluulojen opiskelijat kertoivat kohdistuneen harjoittelijan kulttuuriin, etniseen taustaan, ihonväriin, kansalaisuuteen ja äidinkieleen.

Oho, sä oot (haastateltavan lähtömaan kansalaisuus), niin osaatko sä tehdä tämän? Tiedätkö mikä tuo on? Semmoinen, tiesitkö, heillä oli stereotypinen ajatus, että valkoihaiset on ihan supertyyppisiä. Mutta ei kaikki. Jos siellä oli vaikka kymmenen työntekijää, vois olla kaks semmoista.

Stereotyypioiden tiedostaminen on tärkeää kulttuurienvälisissä viestintätilanteissa, koska ihmiset käyttävät erityisesti silloin stereotypioita, kun syvempi tietämys ja ymmärrys toisesta puuttuvat. (Korhonen ja Puukari. Sivu 52.)

Minun ohjaajani, hän oli tosi hyvä ohjaaja, ystävällinen. Mutta hän ajattelee, että koska minä tulen (haastateltavan kotimaa) siellä nainen ja mies eivät ole tasa-arvoisia. Minä tulen perhekulttuurista, minulla ei ole tällaista (ongelmaa) mutta hän ajattelee, että jos minä olen (kansalaisuus) voi minulla olla tällainen ongelma. Hän sanoi minulle, että "Muista, että Suomessa sinulla on samat oikeudet kuin miehellä!". Mä sanoin joo, mä tiedän sen. (nauraa) Koska hän itse ajattelee varmaan, että minun päässäni on tällainen ajatus, että minulla ei oo samat oikeudet kuin miehellä. Ei, minä olen tosi, miten se sanotaan, itsenäinen nainen!

7.2. Suomen kieli

Suomen tai ruotsin kielen oppiminen vaikuttaa merkittävästi maahanmuuttajan kotoutumiseen. Puutteellinen kielitaito voi muodostaa esteitä kotoutumisen ja työllistymisen etenemiselle ja hankaloittaa arkitoimista suoriutumista kodin ulkopuolella. Riittävä kielitaito on myös edellytys yhteiskunnallisten asioiden seuraamiselle. (THL 2012)

Haastateltavien opiskelukieli on suomi ja kaikki haastateltavat olivat kohdanneet joitain kielellisiä haasteita työharjoittelujaksonsa aikana. Haastattelutilanteessa kaikki opiskelijat olivat kuitenkin kysyttäessä sitä mieltä, että he uskalsivat kysyä neuvoa, jos eivät olleet ymmärtäneet ohjeistusta, tai sitä, miten missäkin tilanteessa tuli toimia.

Minusta että minä vain tarvitsen kielen oppimiseen tukea. Ei muuta. Jos minulla ei oo kiireellinen ongelma minä ite voin etsiä ja hoitaa (ongelman) ihmisten kanssa.

Haastateltavat kokivat saaneensa oppilaitoksesta opettajien taholta tukea ja ohjeistusta samalla tavoin, kuin kantasuomalaiset opiskelijat. Tukea toivottiin kuitenkin enemmän esimerkiksi kirjallisiin tehtäviin.

..meidän ryhmässä on yhdeksän tai kymmenen maahanmuuttaja-opiskelijaa suomalaisen ryhmän kanssa ja meillä oli laitettu tavoite, sama kuin suomalaisille opiskelijoille. Esimerkiksi jos on annettu joku tehtävä meille on laitettu aikaraja että (milloin) me tarvitaan palauttaa tuo tehtävä ..mutta meillä oli vaikeaa, koska se kestää aikaa meillä lukea ja miettiä ja kirjoittaa ja meidän tarvitsee tarkistaa se ja se vois olla parempi, jos meille annetaan enemmän aikaa tai enemmän selitystä.

Haastavaksi koettiin esimerkiksi tehtävänantojen ymmärtäminen mutta erityisesti kielen syvempi ymmärrys.

.. mullahan on se kieliongelma eli mä tosi monta asiaa en edes saa selvää rivien välistä mitä muut saa. Ja vaikka toiset menevät vaikka heti siihen ja ”..hei muuten, kerroit siitä tuosta..” mulla se on mahdollonta.

No yks haaste, mutta se on mulla kaikkialla, se kielihaaste on edelleen. Se, että mä en valitettavasti ymmärrä rivien välistä enkä välttämättä, jos vaikka mulle puhutaan! Tosi monesti tapahtui, että joku puhuu, ja sitten mä en reagoi koska mä muuten vaan kuuntelen, mutta en jotenkin automaattisesti ajattele, että mulle se puhuu.

Haastatteleman opiskeijat ovat maahanmuuttajia, henkilöitä, jotka eivät ole syntyneet Suomessa eivätkä suomalaisten vanhempien jälkeläisiä. Kaikki tässä haastateltavat opiskeijat kertoivat tulleen maahan (toisistaan poikkeavista) perhesyistä. Perhesyyt ovatkin Suomessa yleisin syy maahanmuuttoon. Vuonna 2014 Suomessa asuneiden ulkomaista syntyperää olevien henkilöiden ylivoimaisesti yleisimmät syyt tulla Suomeen ovat liittyneet perheeseen ja rakkauteen: ne ovat olleet tärkein syy muuttoon yli puolella. (Tilastokeskus 2015.)

Kantaväestön edustajan kanssa avioitumisen oletetaan usein johtavan menestyksekkääseen sopeutumiseen ja kotoutumiseen ja jotkin tutkimustulokset vahvistavatkin tätä näkemystä.

..minusta opiskelijalle on tärkeää harjoittelu, sairaanhoitajaopiskelijalle. Ja minusta myös se, että harjoittelun jälkeen minulla enemmän työkokemuksia ja myös oli mahdollisuus harjoitella kielitaitoa. Koska meidän perheen kieli ei oo suomi, siksi minulle on tärkeää. Minusta kenen puoliso jos suomalainen heillä varmaan ei oo niin tärkeää. (Diakin opiskelija, jonka puoliso samasta lähtömaasta).

Suomalainen puoliso tuo ymmärrettävästi ulkomaalaistaustaiselle miehelle tai naiselle mahdollisuuden kielen oppimiseen arjessa. Toinen keskeinen seikka on puolison apu ja sosiaalinen verkosto, jonka kautta löytyy vuorovaikutussuhteita ja joka helpottaa työllistymistä. Avioituminen suomalaisen kanssa antaa muuttajalle paremmat mahdollisuudet oppia kieltä ja löytää työtä kuin jonkin muun syyn

vuoksi Suomeen tulo. Vaikka avioliitto suomalaisen puolison kanssa yleensä edesauttaa suomen kielen oppimista, on myös suomalaisia puolisoita, jotka eivät halua vieraskielisen vaimonsa tai miehensä oppivan paikallista kieltä. Näin he voivat pitää ulkomaisen puolison itsestään riippuvaisena ja ohjailtavana. (Vaestoliitto i.a.)

7.2.1 Ohjaus ja perehdytys

Harjoittelu on opiskelijalle uuden oppimista. Lisäksi harjoittelun tavoitteena on ohjata opiskelijaa soveltamaan teoreettista tietoa käytännön toimintaan. Harjoitteluun voi kuulua sisältöjä, jotka opiskelijaa erityisesti kiinnostavat, mutta niiden rinnalla myös muuta, jonka ohjaaja tietää olevan tärkeää kokemuksen ja oppimisen kannalta. Opiskelijan on hyvä oppia, että työtehtäviin liittyy usein myös rutinitahtavia. Sen lisäksi hänen tulee kuitenkin saada kokemusta mahdollisimman monenlaisista tehtävistä työyhteisössä. Harjoittelun ohjaaja on oman alansa ammattilainen, joka perehdyttää ja ohjaa opiskelijaa yksikön tai työpaikan työskentelyyn. Ohjaajan tehtävänä on tukea opiskelijan ammatillista kasvua ja kehittymistä ja oppimisprosessia harjoittelun aikana sekä innostaa ja motivoida häntä. (Diak i.a.)

Opiskelijoiden kokemukset ohjauksesta työharjoittelupaikoissa vaihtelivat. Toisaalta kaikki haastateltavat kertoivat ohjausta olleen, mutta kaikki myös toivat esille kokeneensa ohjauksen poikenneen kantasuomalaisten opiskelijoiden työharjoitteluohjauksesta; se oli erilaista tai ei riittävää.

Minusta (ohjausta oli) tarpeeksi. Ja minusta maahanmuuttajaopiskelijalle on myös tärkeää luottamus. Koska jos (ohjaaja) ei luota joskus tulee liian paljon ohjeita. Vaikka minä esimerkiksi sanoin monta kertaa: "Minä osaan." mutta he eivät usko, eivät luota. Jos (ohjaaja) ei luota ei oo hyvä olo. Koska jos tarvitsee ohjetta, me kaikki ollaan aikuisia, voi pyytää, mutta jos mä sanon monta kertaa "Minä osaan" se voi vain kattoo (tarkistaa), ei tarvitse uudelleen sanoa ohjetta, voi

olla hiljaa joskus. ..Sairaanhoitajan työ ei oo vitsi. Pitää olla sataprosenttisesti varmaa mitä teet.

Ohjausprosessiin kuuluu myös kuuntelu. Harjoittelija saattaa kysellä itsestään-selvyyksiltä tuntuja kysymyksiä, mikä vaatii ohjaajalta kärsivällisyyttä ja kykyä asettua toisen asemaan. Harjoittelijalle on kuitenkin tärkeää, että hänen kysymyksensä ja ajatuksensa otetaan vakavasti. Harjoittelijan esittämät kysymykset ja kritiikkikin ovat asioita, joita voidaan hyödyntää ohjauksessa. (Diak i.a.)

.. henkilökunta oli semmoista; epäili sua tai ei usko tai ei halua opettaa mitään. Ja vaikka siellä sanotaan, että opiskelijan tarvii olla aktiivinen ja sä oot aktiivinen ja kyselet ja katsot. Mutta joskus vaikka sä oot ite aktiivinen ja luet asioita, jos se ei auta ja sä kysyt; oon saanut semmoinen vastaus, että me myös olemme luenut ja osannut, me emme osanneet ihan kyselemällä, sinun tarvitsee lukea ite.

7.3 Uskonto ja kulttuuri

..minulla ei oo uskontoa, siks ei oo uskonto-ongelmaa.

Suomessa uskonnollista vakaumusta pidetään jokaisen henkilökohtaisena asiana, monessa yhteisöllisessä kulttuurissa uskonto kuuluu arkipäivän keskusteluaiheisiin. (Abdelhamid ym. 2009. s. 82–83.)

Haasteita opiskelijalle voi aiheuttaa esimerkiksi se, että opiskelija opiskelee Diakissa kirkollisia aineita, mutta ei ole kasvanut Suomen kirkon piirissä.

..esimerkiksi rippikoulua en oo käynyt, en tiedä mikä se on. Niin ja sitten en oo edes evankelisluteri.. miten se sanotaan evankelisluterilainen.. mähän alun perin olen ortodoksiin liittyvä. Vaikka mulla ei oo siihenkään mitään yhteyttä mutta joo se on semmonen (asia), omat kulttuuritkin siinä... se on mulle haastavaa, mua pelottaa että osaanko mä olla edes diakoni koska mulla on saattaa olla vähän hie-
man eri maailma sisällä.. vaikka mä osaisin ehkä soveltaa sitä, mutta silti.

Työharjoittelupaikassa opiskelija oli myös kohdannut ennakkoluuloja oppilaitokseensa liittyen.

Mutta enemmän ehkä on tullu semmoisia ennakkoluuloja oli se että se on Diak! Se, että jaa, Jumala! Siellä on monilla on ollut semmonen negatiivinen asenne siihen. Niin ja sitten muut (harjoittelijat) oli OAMK:ista, niin mulla oli semmoinen ”Joo, ei mitään siihen liittyvää”. Se oli ehkä semmonen että ajattelin: apua, miten se tulevaisuudessa sitten, pitääkö mun aina olla sitten niin jotenki huolissaan että.. Vaikka se pomokin itse opiskeli täällä. Että se ei siis se periaatteessa mitenkään haittaa mutta siis asiakkaila saattaa olla sitten semmonen.

Haastatteluissa keskusteltiin myös uskosta ja hengellisyydestä, näiden merkityksestä opiskelijalle henkilökohtaisella tasolla sekä ilmentymisestä työharjoittelupaikoissa. Uskonnolliset tavat tai rituaalit eivät kuulu suomalaiselle työpaikalle, uskonto näkyy lähinnä työntekijöiden vapaapäivissä kristillisinä juhlapyhinä. Joillakin työpaikoilla on järjestetty rukouspaikka, jos työntekijät ovat sitä toivoneet. Yleensä tällaisia käytäntöjä ei työpaikoilla ole. Jos työntekijä haluaa pitää työpäivän aikana esimerkiksi rukoushetken, sen täytyy tapahtua sovittujen taukojen yhteydessä. Uskonnosta kertovat ulkoiset merkit, kuten päähuivit ovat Suomessa sallittuja, mutta työpaikkojen pukeutumissääntöjä on noudatettava. Tähän ovat syynä työtehtäviin liittyvät työturvallisuus- ja hygieniasäädökset. (Info Finland i.a).

Diakissa opiskeluhyvinvointiryhmään kuuluvat opinto-ohjaaja ja terveydenhoitaja sekä joillakin kampuksilla kuraattori ja opiskelijapastori tai -diakoni, jotka tarjoavat palveluita paitsi ryhmässä myös itsenäisesti. Kampuksilla järjestetään lukuvuosien aikana monenlaista hengellistä toimintaa. Keskusteluapua on saatavilla oppilaitospastorilta ja -diakonilta. Voit keskustella esimerkiksi henkilökohtaisista mieltäsi askarruttavista kysymyksistä, jaksamisesta, opiskeluun liittyvistä asioista tai uskonnollisista ja hengellisistä asioista. (Diak i.a.)

Diakissa oppilaitospappi tukee opiskelijoita heidän opinpolullaan yhdessä oppilaitoksen henkilökunnan kanssa. Uskonnolliset traditiot ovat osa kulttuuria. Vaikka uskonnot eivät ole identtisiä, usko on kaikkien uskontojen ytimessä samanlainen. Opilliset näkemykset, rituaalit, seremoniat sekä muut uskonnon

ilmenemismuodot ovat linkkejä niitä ympäröivään yhteiskuntaan. Uskonnollisesti välinpitämättömälle tai ateistille uskonnolla ei ole merkitystä maailmankatso-
musta ohjaavana tekijänä eikä arkipäivässä. Tätä tavataan kaikissa uskonnoissa.

7.4. Muut haastatteluissa esille nousseet asiat

Kaksi haastateltavista opiskelijoista kertoi kaivanneensa tukea työharjoittelupaikan hankkimisessa.

..ehkä oikeesti enemmän semmosta selkeempää ohjeistusta. Ja ehkä että niitä esimerkiksi niitä Oske-tori-juttuja, että niitä ois ehkä enemmän tai että ois semmonen vähän selkeämpi lista, vaikka hankkeita, jotka ovat voimassa vielä silloin.

Ois ollu kyllä kiva, että ois enemmän ehkä semmosia tapaamisia, jotka liittyvät tähän mistä saa (työharjoittelu)paikan ja mihin menisit, vaihtoehtoja enemmän, oli semmonen fiilis että oot aika yksin sen kans kuitenkin lopussa.

Ei oo neuvottu, vain ihan opettajat tavallisesti (ohjeistivat) samalla tavalla kuin suomalaisille opiskelijoille että selaile tietoja tai että täytyy lähettää CV etukäteen. Semmoista vaan oli.

..oisin halunnu enemmän opastusta ehkä etukäteen ylipäätään edes tietää että mitä siellä on, koska en välttämättä oisi mennyt ehkä sinne jos tietäisin, että se on semmonen paikka.

Yksi haastateltavista opiskelijoista kertoi, että työharjoittelupaikan toimintaa ja siellä toimivan työntekijän työnkuvaa oli ollut haastavaa hahmottaa ennen harjoittelua ja harjoittelun alussa.

.. se paikka on siis minusta vähän huono. Mutta siellä siis tavattiin ja ihan mukavasti siis siellä puhuttiin.. oli vähän outo alussa kun mä en oikein ymmärtänyt että mikä paikka tää oikein on.. siis mä oon luke-
nut siitä mitä he tekevät, mutta siitä paikasta, sitten ku oot paikalla ei saa välttämättä kiinni sitä ollenkaan mitä siellä oikein tapahtuu. Oisin

ehkä toivonut jälkeinpäin, kun tulin, että mulle vähän enemmän kerrotaan, että mitä tässä paikassa tapahtuu! Koska se, mitä luet nettisivuilta ja sitten se mitä siellä tapahtuu, se on vähän erilaista koska ei kaikki mitä he tekevät, mitä palvelua heillä on, ei kaikki tapahdu siellä paikassa missä oot sitten tekemässä sitä työtä.

Yksi opiskelijoista kertoi kaivanneensa apua arjen hallintaan. Ilman tukiverkostoa on haastavaa saada lastenhoitoapua. Suomessa kaikki lapset pääsevät päivähoidon mutta esimerkiksi ennustamattoman lastenhoidollisen tilanteen sattuessa ei välttämättä tiedä mistä lähtisi hakemaan apua. Vanhemmat ja muut sukulaiset ovat kaukana, usein tukiverkko ja vertaisuus puuttuvat.

Ei vanhemmat eikä ystäviä, joka voi huolehtia (lapsesta) vaikka tunti-kaks tuntia. Se oli tosi hankala sitten. Niin. Semmoinen oli mihin apua oli tarvinnut mutta en tiä miten, miten voi olla mahdollista saada semmonen tuki. Mä selvisin mutta ihan stressinen oli.

Haastateltavilla oli erilaisia kokemuksia työharjoittelupaikoistaan. Kokemukset olivat sekä positiivisia että huonompia. Kokemukset eivät välttämättä liittyneet opiskelijan maahanmuuttajataustaan, vaan opiskelijat kohtaamat haasteet olivat samankaltaisia kuin yleisesti opiskelijoiden harjoitteluissaan kohtaamia. Esimerkiksi työharjoittelupaikkaan kulkeminen saattoi olla haastavaa.

..ois kyllä kiva jos otettais huomioon sen, että onko ajokortti vai ei, ettei tarvitsis niinku mulla kävi että puolitoista tuntia tai kaks pitää joka aamu ja iltapäivä sitten matkustaa. Niin koska se on tosi rasittavaa, että se ilokin menee varsinkin, jos ajattelet että seitsemältä vaikka alkaa heillä palaveri mun pitää viideltä lähteä. Ei kiitos!

Työharjoittelupaikassa saattoi olla myös useita harjoittelijoita samanaikaisesti omaa harjoitteluaan suorittamassa, eikä tekemistä riittänyt kaikille.

... ylipäättään se koko harjoittelijasysteemi meni mun mielestä vähän.. Siellä oli semmonenkin huono juttu, että kun meitä oli jopa neljä harjoittelija niin pienessä paikassa ni ei ne ottaneet, jos ne menee vaikka johonki ei ne voi ottaa kaikkia neljää mukaan. Se oli esimerkiksi semmonen mikä tuntui monista muistakin epärealistiselta että

”Minäki haluan!” Mutta ainakaan siis minun taustan perusteella mä en oo kokenut että joku ois sen takia ollu huonosti mulle.

Muina haasteita yksi haastateltavista toi esiin omasta lähtömaasta huomattavasti poikkeavan ilmaston ja harvan asutuksen.

Voi olla suomalaisellekin hankalaa pystyä olemaan Suomessa koko ajan. Se on tosi hankalaa, että sä oot pitkän ajan koko ajan täällä. Ei oo aurinkoo ei mitään, vaan pimeää. Se on ihan ahistavaa. Sitten on tosi vähän ihmisiä.

8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Eettisesti kestävien tutkimustapojen lähtökohta on ihmisarvon kunnioittaminen. Se ilmenee tavoitteena turvata tutkittavien itsemääräämisoikeus, vahingoittumattomuus ja yksityisyys. Itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan sillä, että tutkittava päättää osallistumisestaan tutkimukseen itse. Osallistumisen päättämiseksi tutkittava tarvitsee riittävästi tietoa tutkimuksesta ja sen luonteesta, vaatiiko tutkimukseen osallistuminen tutkittavan aktiivista osallistumista ja paljonko osallistuminen vie tutkittavalta aikaa. Vahinkojen välttämiseksi tutkijan tulee huolehtia, ettei aiheuta tutkittavalle henkisiä, sosiaalisia ja taloudellisia vahinkoja huolehtimalla asianmukaisesta tietosuojasta. Yksityisyyden suojan kunnioittamisella tarkoitetaan erityisesti sitä, että tutkittavien päätettävissä on, mitä tietoja he tutkimuskäyttöön antavat. (Kuula 2006.)

Tutkittavien tunnistettavuuteen liittyy tunnisteiden poistaminen tai muuttaminen eli anonymisointi, joka on yksi eniten tunnettuja ihmistieteiden tutkimuseettisiä normeja. Tunnistettavuuden estämisen lähtökohtana on suojata tutkittavia mahdollisilta negatiivisilta seurauksilta, joita heidän tunnistamisensa voisi saada aikaan. Peruseriaate laadullisessa aineistossa on suorien tunnisteiden poistaminen aineiston yhteydestä. (Kuula 2006.)

Haastateltavien yksityisyyden suojeleminen on tärkeää ja anonymiteetti on turvattava. Anonymiteettiin liittyviä seikkoja tuli miettiä huolellisesti jo ennen aineiston keräämistä. Aineistoa käsiteltiin luottamuksellisesti ja huolellisesti. Haastattelut tallennettiin opinnäytetyön kirjoittamisen ajaksi ja myöhemmin tuhottiin asianmukaisesti. Kerätty aineisto litteroitiin mahdollisimman tarkasti pyrkien säilyttämään se, mitä tilanteessa oli täsmälleen sanottu. Maahanmuuttajaopiskelijoiden määrä verrattuna kantasuomalaisiin opiskelijoihin Diakissa on huomattavasti vähäisempi. Maahanmuuttajaopiskelijat poikkeavat taustoiltaan myös toisistaan. Tästä syystä haastateltavien tunnistamisen välttämiseksi mitään taustatietoja ei kirjattu. Litteroiduissa haastatteluissa eivät tule esille opiskelijan sukupuoli, ikä, kansalaisuus, maahantulosityy, opintojen vaihe tai muu asia, jonka perusteella haastateltava olisi tunnistettavissa.

Haastateltavalle kerrottiin haastattelutilanteen alussa, että toiveena on kuulla hänen henkilökohtaisista kokemuksistaan, mutta että hänen ei ole pakko kertoa mitään, mitä hän ei halua kertoa vaan valitsee itse, kuinka paljon on valmis osaltaan aiheita avaamaan.

Haastattelutilanteessa ei noussut esiin asioita, joista haastateltavat eivät olisi halunneet puhua. Haastattelijan kokemus oli, että haastateltavat kertoivat avoimesti kokemuksistaan. Haastattelutilanne oli rento ja avoin eikä haastattelijalle syntynyt tunnetta, että haastateltavat olisivat millään tavoin muokanneet vastauksiaan sen mukaan, mitä mahdollisesti olisivat olettaneet haastattelijan halunneen kuulla. Myös jos haastattelu olisi suoritettu ryhmähaastatteluna, olisi mahdollista, että haastateltavan mielipiteeseen olisi vaikuttanut haastattelun aikana käyty keskustelu muiden kanssa. Yksilöhaastattelussa tätä mahdollisuutta ei ollut.

Haastattelijan tavoitteena oli synnyttää luottamuksellinen ja rauhallinen tilanne, jossa haastateltava sai tarpeeksi aikaa ja tilaa kertoa kokemuksistaan. Haastatteliija toimi pääasiassa kuuntelijana ja lähinnä rohkaisi puhujaa pienillä eleillä, hymyllä ja nyökkäyksin. Haastattelijan roolissa johdattelevia kysymyksiä, kannanottoja tai ylimitoitettuja reaktioita tuli tilanteessa tietoisesti välttää.

Toiminnan eettisyys on tärkeä koko tutkimuksen tekoa ohjaava periaate. Vastuullisesti, perustellusti ja hyvin tehty tutkimus on myös eettinen. Haastattelun eettisyys liittyy olennaisesti toisen ihmisen kunnioittavaan kohtaamiseen. Haastattelijan on syytä olla empaattinen, mutta hänen tulisi välttää ottamasta kantaa itse tapahtumiin ja osallistujan ratkaisuihin. Eettinen haastattelija on pikemminkin rauhallinen kuuntelija, joka tarjoaa luottamuksellisen tilan myös vaikeiden asioiden käsittelylle. (Hyvärinen ym. 2017. s. 32–33.)

9 POHDINTA

Suomessa on myös voimassa yhdenvertaisuuslaki, joka velvoittaa viranomaisia puuttumaan syrjintään ja edistämään tasavertaista kohtelua. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaan työnantajien, joiden palveluksessa on säännöllisesti yli 30 henkilöä, on laadittava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (7 §) Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. Tämä velvoite koskee valtion ja kuntien lisäksi evankelisluterilaista ja ortodoksista kirkkoa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu voi avustaa edistämistoimenpiteiden suunnittelussa ja antaa yleisiä suosituksia syrjinnän ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi työelämässä. Syrjintä on kielletty Suomen perustuslaissa (6 §), ja työsyryntä on kielletty rikoslaissa (47:3 §, 47:3a §). Työturvallisuuslaki kieltää häirinnän (28 §), ja syrjintä sukupuolen perusteella on kielletty tasa-arvolaissa (7 §).

Suomalainen työelämä monikulttuuristuu. Monikulttuurisuudesta on monenlaista hyötyä työpaikalla. Eri taustaiset työntekijät tuovat työyhteisöön uudenlaista osaamista ja tuoreita näkökulmia. Eri kulttuureja edustavat työntekijät ovat myös etu, kun työskennellään kansainvälisessä ympäristössä. Tulevaisuudessa monikulttuurisuuden merkitys työelämässä kasvaa entisestään. Maahanmuuttajien kiinnittymistä suomalaiseen työelämään voidaan edistää kehittämällä sekä

työpaikkojen että maahanmuuttajien osaamista ja valmiuksia sekä rakentamalla erilaisia työllistymis- ja kouluttautumispolkuja maahanmuuttajille. Näin edistetään suomalaisen työelämän hallittua moninaistumista.

Monikulttuurisuuteen ja kansainvälisyyteen liittyvä asiantuntijuus korostuu entisestään. Siksi onkin tärkeää, että työyhteisöt kehittävät kulttuurisensitiiviseen kohtaamiseen ja monikulttuuriseen vuorovaikutukseen liittyvää osaamistaan ja palvelukulttuuriaan. (Työterveyslaitos i.a.).

Eri syistä Suomeen tulevat maahanmuuttajat muodostavat hyvin moninaisen kokonaisuuden. On mahdotonta tuntea kaikkia olemassa olevia kulttuuriympäristöjä, mutta on hyvä muistaa, että esimerkiksi kommunikointitavoissamme on kulttuurista vaihtelua. On tärkeää kohdata jokainen yksilönä. Niin kuin maahanmuuttajat, myös me suomalaiset olemme kukin omanlaisiamme ihmisiä elämänkokemuksemme, tietojemme ja taitojemme, luonteemme ja temperamenttimme ohjaamia. Myös meillä on mahdollisuus pysähtyä pohtimaan, harkita uudelleen ja toimia toisin suhteissamme niihin ihmisiin, joiden kanssa jaamme arkemme. (Huttunen, 2018, s. 120)

Luottamus on yhteistyön lähtökohta. (Sujuvasti opin portailta työelämään - Opin portailta työelämään -hankkeen loppuraportti).

Myönteinen suhtautuminen toisiin ihmisiin edesauttaa myönteisesti sävyttyneen vuorovaikutussuhteen ja vastavuoroisuuden muodostumista. Kulttuurinen etäisyys tai ihmisten keskinäinen erilaisuus voi herättää ennakkoluuloja tai varovaisuutta, minkä vuoksi erilaisilta vaikuttavia henkilöitä ei ehkä helposti edes lähestytä. Heihin ei silloin tutustuta ja he jäävät helposti etäisiksi. Kulttuuri- ja kielitaustaltaan erilaiseen ihmiseen tutustuminen voi vaatia jonkun verran tavallista enemmän ponnisteluja yhteisen ymmärryksen löytämiseksi. Yksilön erilaisuus tai poikkeavuus muista voi erilaisen psykologisten ja sosiaalisten mekanismien kautta lisätä todennäköisyyttä jäädä ryhmästä ulkopuoliseksi. (Vartia ym. 2007 s. 120–121).

Maastamuuttajan on vaikeaa - ellei mahdotonta - valmistautua maahanmuuttoon liittyviin psykososiaalisiin haasteisiin. Kun omista juurista irtautumista ja uuteen yhteiskuntaan asettumista ei ole ennen koettu, ovat kotoutumisen haasteet monille ennakoitua suurempia. Kokemuksen kokonaisvaltaisuus yllättää. Muuton seurauksena jotkut elämänolosuhteet saattavat parantua, mutta kaikin osin olosuhteet eivät välttämättä vastaa odotuksia. Monille Suomeen tulleeille maahanmuuttajille esimerkiksi vaikea työllistyminen ja kantaväestön asenteet ovat aiheuttaneet pettymyksen. Myös nopea sosiokulttuurinen muutos ja sopeutumisen haasteet perhe-elämässä tulevat monille yllätyksenä. Monet perheet kokevat juurettomuutta ja kärsivät sosiaalisten tukiverkostojen hajoamisesta. Myös kielen ja yhteiskunnan tuntemuksen puutteen seurannaisvaikutukset elämänhallinnalle ja vanhemmuudelle sekä etniseen identiteettiin liittyvä hämmennys lisäävät psykososiaalisia ongelmia. (Alitolppa-Niitamo, 2010, s. 45–46)

Opinnäytetyöhön liittyvissä haastatteluissa haastateltavien tulevaisuuden haaveet näyttäytyivät positiivisina. Usko työllistymiseen Diakin koulutuksen avulla oli heistä jokaisella ja ainakin lyhyen tähtäimen suunnitelma elämästä Suomessa. Kaksi opiskelijoista oli jo työllistynyt ja kolmaskin uskoi työllistävänsä, kun asia tulee hänen kohdallaan ajankohtaiseksi. Jatkotutkimusaiheena olisi tärkeä tutkia Diakin maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden työllistymistä opintojen jälkeen.

Yksi haastateltavista antoi lopuksi mieleenpainuvaa palautetta:

Minä haluaisin sanoa, että syy miksi minä tulín haastatteluun on se, koska sinä olet tulevaisuuden sosiaalityön tekijä. Minäkin olen osa tätä järjestelmää, vaikka minulla on maahanmuuttajatausta. Minulla on nyt jo Suomen kansalaisuus ja minulla on vastuu antaa sosiaalityön tekijän tietää, mitä minulle tapahtui. Suomesta tulee vielä parempi. Kaikki ihmiset, jokainen ihminen on tosi tärkeä. Koska jos ei kerrota ei kukaan tiedä ja kaikki te tulevat sosiaalityön tekijät ajattelee, että kaikki tapahtui vain hyvin. Koska jos kokemuksia ei kerrota ei kukaan tiedä.

LÄHTEET

Abdelhamid, P., Juntunen, A., & Koskinen, L. (toim. 2009). *Monikulttuurinen hoitotyö*. Wsoypro Oy

Airas, M. *Ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden osallisuus suomalaisessa korkeakoulutuksessa*. Opetushallitus.op.fi. Saatavilla 15.2.2021

Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. (toim. 2005), *Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin*. Väestöliitto: Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu.

Punainen risti. (i.a.) Eirasismille.fi. Sisältö. Keskeiset käsitteet. Saatavilla 15.2.2021. <https://www.eirasismille.fi/sisalto/keskeiset-kasitteet>.

Euroopan komissio. *Komission yksiköiden valmisteluasiakirja. Suomen maara-portti 2019*. Saatavilla 30.03.2021.

Erola, J. & Räsänen, P. (2014). *Johdatus sosiologian perusteisiin*. Gaudeamus Helsinki University Press HYY yhtymä.

Huttunen, L. (2009). *Mikä ihmeen maahanmuuttaja?* Teoksessa S. Keskinen, A. Rastas & S. Tuori (toim.), *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. (s. 120) Kustannusosakeyhtiö Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto.

Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. *Tutkimushaastattelun käsikirja*. 2017. Kustannusosakeyhtiö vastapaino.

Info Finland. (i.a.) *Elämä Suomessa. Työ ja yrittäjyys. Suomalainen työkuulttuuri*. Saatavilla 30.03.2021. <https://www.infofinland.fi/fi/elama-suomessa/tyo-ja-yrittajyys/suomalainen-tyokulttuuri>

Kananen, J. 2017. *Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja.

Kananen, J. 2015. *Opinnäytetyön kirjoittajan opas*. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja.

Karvi.fi.2019. *TAUSTALLA ON VÄLIÄ. Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla*. Saatavilla 25.10.2020.

Karvi.fi. *Puutteellinen suomen kielen taito usein esteenä maahanmuuttajan korkeakouluopinnoille, vaikka muut valmiudet olisivat kohdallaan*. Saatavilla 25.10.2020.

Korhonen, Vesa ja Puukari, Sauli. 2013. *Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö*. PS-kustannus.

Kuula, Arja. 2011. *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Kustannusosakeyhtiö vastapaino.

Nuottila, K. (2018). *Mentoritoiminnan kehittäminen ja mallintaminen* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201804104427>

Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. 2013. *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Gaudeamus Helsinki University Press.

Moped.fi. (i.a.) *Opetushallituksen monikulttuurisen pedagogiikan virtuaalikoulu. Kulttuurit. Sopeutuminen*. Saatavilla 25.10.2020. <http://www.moped.fi/kulttuurit/sopeutuminen.html>

OECD. *Organization for Economic Co-operation and Development Education. Immigrant students at school*. Saatavilla 25.10.2020

OECD. *Organization for Economic Co-operation and Development Education. International education at a glance 2018*. Saatavilla 30.03.2021

OJASALO, MOILANEN, RITALAHTI. 2015. *Kehittämistyön menetelmät – Uudella osaamisella liiketoimintaan*. Pro Sanoma.

Opinportailla.diak.fi. www.eura2014.fi. Saatavilla 9.4.2019.

Pinolehto, M. (toim.) (2017). *Sujuvampia opinpolkuja romaneille ja maahanmuuttajille. Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hankkeen loppuraportti*. (Diak Puheenvuoro 12). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-305-6>

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Gummeruksen Kirjapaino Oy.

Saukkonen, Pasi. 2007. *Maahanmuutto, monikulttuurisuus ja kulttuuripolitiikka: taustatietoja tutkimukselle ja toiminnalle*. Cuporen verkkojulkaisuja. Saatavilla 23.3.2021.

Siekinen, P & Pietilä, J. (2014). *Romanitaustaisten opiskelijoiden kokemuksia Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hankkeessa* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201805158339>

Syrjintalautakunta.fi (2015). *Syrjintä etnisen alkuperän perusteella*. Saatavilla 23.3.2021. <https://syrjintalautakunta.fi/2015/08/27/syrjinta-etnisen-alkuperan-perusteella/>

Tilastokeskus. Stat.fi. *Maahanmuutto*. Saatavilla 9.4.2019.

McManus, M. (25.10.2020). *Here's why immigrant students perform poorly. The conversation*. <https://theconversation.com/heres-why-immigrant-students-perform-poorly-52568>

THL.fi. Tutkimus ja kehittäminen. Tutkimukset ja hankkeet. Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointitutkimus. *Maamu. Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimus 2010–2012.*

THL.fi. Tutkimus ja kehittäminen. Tutkimukset ja hankkeet. Uth. *Ulkomaista syntyperää olevien työ- ja hyvinvointitutkimus 2014.*

Työterveyslaitos. Työyhteisö. *Monikulttuurinen työelämä.* Saatavilla 23.3.2021.

Vesterinen, M-L. 2002. *Ammatillinen harjoittelu osana asiantuntijuuden kehittymistä ammattikorkeakoulussa.* Jyväskylä studies in education, psychology and social research, akateeminen väitöskirja. Jyx.jyu.fi. Saatavilla 18.08.2020

Vartia Maarit, Bergbom Barbara, Giorgiani Terhi, Rintala-Rasmus Anita, Riala Riitta , Salminen Simo. *Monikulttuurisuus työn arjessa.* Tampere 2007.

Tilastokeskus. *Tietoa tilastoista. Käsitteet. Kvalitatiivinen tutkimus.* Saatavilla 9.4.2019.

Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen, Minna Säävälä. *Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta.* Helsinki 2013.

Ulkoministeriö. um.fi. *Viisumi Suomeen. Tarvitsetko viisumin?* Saatavilla 25.10.2020.

Valtioneuvosto.fi. Julkaisut. *Maahanmuuttajien koulutuspolut.* Saatavilla 25.10.2020.

Vesa Korhonen, Sauli Puukari. *Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö.* Jyväskylä 2013.

Västoliitto.fi. *Tieto ja tutkimus. Väestöntutkimuslaitos. Tilastoja. Maahanmuuttajat.* Saatavilla 30.8.2020.

Väestöliitto. *Maahanmuuttajanaiset*. Saatavilla 30.8.2020.

Väestöliitto. *Perheet muuttoliikkeessä*. Saatavilla 30.8.2020.

LIITE 1. Haastattelukysymykset

HAASTATTELU

Teemahaastattelulla tehdyllä tutkimuksella tuotetaan kokemukseen pohjautuvaa tietoa, kun vastaus perustuu haastateltavan henkilön omaan kokemukseen.

ALUKSI

Olet osallistumassa haastatteluun, jonka tuloksia tarkastelen omassa opinnäytetyössäni. Opinnäytetyö on Diakin hankkeelle ”**Opin portailta työelämään**” ja haastateltavina on hankkeen opiskelijoita. Tarkoituksena on kartoittaa opiskelijoiden kokemuksia opintoihin sisältyvästä työharjoittelusta. Kaikki tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja raportoidaan siten, ettei niistä voi tunnistaa vastausten antajaa tai esimerkiksi harjoittelua ohjaavia henkilöitä. Haastatteluaineistoa ei myöskään luovuteta hankkeen ulkopuolisille tahoille. Sinä olet asiantuntija, minä kuuntelen. Kokemuksesi ovat arvokkaita ja kerrot niistä sen verran kuin itse haluat.

HAASTATTELURUNKOA

TAUSTATIEDOT:

- Ikä, kansalaisuus, perhesuhteet
- Oletko tullut maahan opiskelutarkoituksessa vai muusta syystä?

YLEISET KYSYMYKSET

- Kerro työharjoittelustasi!

TYÖHARJOITTELUPAIKASSA:

- Millaisia asioita tai taitoja mielestäsi opit harjoittelussasi parhaiten?
- Millaisia haasteita oli työharjoittelussa?
- Saitko työharjoittelupaikassa ohjaajalta (ja muilta työntekijät) tarpeeksi opastusta?
- **Uskalsitko kysyä apua tilanteissa, joissa et tiennyt miten toimitaan?**
- Olitko tasavertainen työharjoittelupaikoissa muiden kanssa (työtehtävät, ohjaus jne.)?

KULTTUURI-/USKONTOSENSITIIVISYYS:

- Otettiinko kulttuuri/uskonto huomioon työharjoittelupaikassa?
- Suvaitsevaisuus työharjoittelupaikalla, oliko henkilökunnalla/asiakkaila ennakkoluuloja?
- Vertaisuus? Oliko sellaista? Jos ei ollut kaipasitko?

HANKKEEN JA OPPILAITOKSEN TUKI:

- Millaista apua ja ohjausta sait **koulusta ennen** työharjoittelua?
- Millaista apua ja ohjausta sait **hankkeesta** työharjoitteluun?
- Millaista tukea **toivoisit hankkeelta**?

TYÖLLISTYMINEN:

- Toiko/edistikö **harjoittelu** työmahdollisuuksia?
- Millaista tukea **hankkeesta** voisi olla työllistymiseen?

NYKYHETKI JA TULEVAISUUS:

- Millaisia haaveita ja suunnitelmia sinulla on tulevaisuudessa?